

Vlada Tuzlanskog kantona

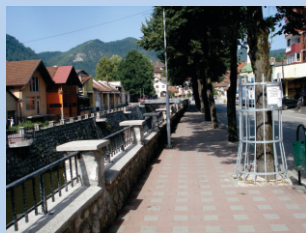
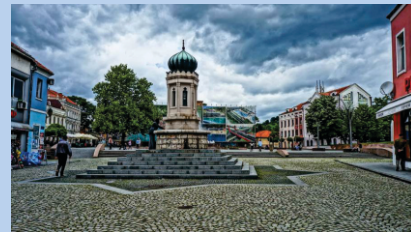
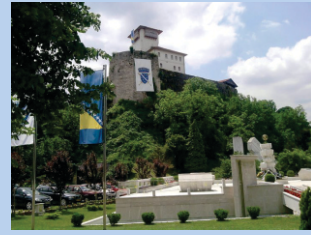
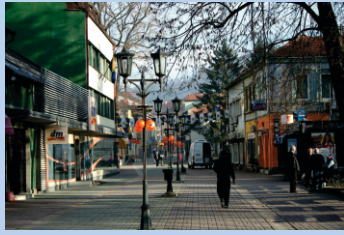
Investirajte u Tuzlanski kanton

VODIČ ZA

INVESTITORE

Tuzlanskog kantona

Tuzla, 2017. godine

Sadržaj

Uvod	4
1. O Bosni i Hercegovini i Tuzlanskom kantonu	5
2. Tuzlanski kanton – Lokacija sa izvrsnim mogućnostima za investiranje	7
3. Posebne pogodnosti za investitore	8
4. Resursi i poslovni sektori	11
4.1. Drvoprerađivačka industrija	11
4.2. Metaloprerađivačka industrija	13
4.3. Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija	15
4.4. Industrija plastike i alata	17
4.5. Hemijska industrija	18
4.6. Turizam	20
5. Uređena poduzetnička infrastruktura za greenfield i brownfield investicije	23
5.1. Poslovne zone	23
5.2. Tehnološki parkovi	25
5.3. Poduzetnički inkubatori	26
6. Reformski orijentisana Vlada	26
7. Okvir za razvoj Tuzlanskog kantona	28
8. Jednostavan i brz pristup tržištima	29
9. Kvalifikovana radna snaga	29
10. Podrška poslovnom uspjehu investitora	33
11. Okvir za investiranje u Tuzlanski kanton	34
11.1. Prava stranih investitora u Bosni i Hercegovini	34
11.2. Strani investitori u Tuzlanskom kantonu	34
11.3. Javno-privatno partnerstvo na Tuzlanskom kantonu	35
11.4. Pokretanje biznisa	35
11.5. Poreski sistem	37
11.6. Carinski sistem	38
12. Troškovi poslovanja u Tuzlanskom kantonu	38
12.1. Plate	38
12.2. Nekretnine	39
12.3. Komunalne usluge	39
13. Investicione mogućnosti na području Tuzlanskog kantona – profili projekata	41
Kontakt podaci relevantnih institucija i organizacija od važnosti za investitore	45

Uvod

Poštovani čitatelji,

Izuzetno nam je zadovoljstvo predstaviti vam drugo izdanje Vodiča za investitore u Tuzlanski kanton koji na praktičan i jednostavan način objedinjuje najznačajnije informacije koje potencijalni i postojeći investitori, osobe koje rade sa investorima, ali i svi drugi zainteresirani subjekti trebaju ukoliko žele investirati ili pak posjetiti Tuzlanski kanton. Sa željom objedinjavanja informacija i promocije najznačajnijih resursa koje posjeduje Tuzlanski kanton Vodič je koncentrisan na šest najpromulzivnijih industrija Kantona čije komparativne prednosti odavno promiču Kanton i privlače nove investicije.

Naredne stranice daju odgovor na pitanje kako i zašto investirati u Tuzlanskom kantonu, koji resursi i prednosti stoje na raspolaganju, kao i kakvu vrstu podrške investor može dobiti ukoliko se odluči na investiranje na području Tuzlanskog kantona.

Sa svojim komparativnim prednostima koje se ogledaju u bogatstvu resursa, tradiciji kao osnovi za razvoj modernih tehnologija i novih proizvoda, kvalifikovanoj radnoj snazi, razvijenoj poduzetničkoj infrastrukturi, lokaciji koja omogućava brz i jeftin pristup tržištima, Tuzlanski kanton odavno je postao atraktivna lokacija za ulaganja, u kojoj potencijalni investor na raspolaganju ima niz usluga podrške koje će doprinijeti uspjehu i izvrsnosti njegovog poslovanja na području Tuzlanskog kantona.

Svi potencijalni investitori u potrazi za novim poslovnim mogućnostima na području Tuzlanskog kantona mogu dobiti sve relevantne informacije i savjetodavne usluge od kantonalnih, gradskih i općinskih vlasti Tuzlanskog kantona, komora, nevladinog sektora i drugih relevantnih aktera navedenih u Vodiču. Investitori će dobiti punu podršku u pokretanju biznisa i poslovanju na jednom od najdinamičnijih tržišta Bosne i Hercegovine, ali i regiona.

Vodič za investitore sažima ključne tačke orijentacije za vaše buduće ulaganje u Tuzlanski kanton, stoga:

Investitori iz svih dijelova svijeta,

Dobrodošli u Bosnu i Hercegovinu,

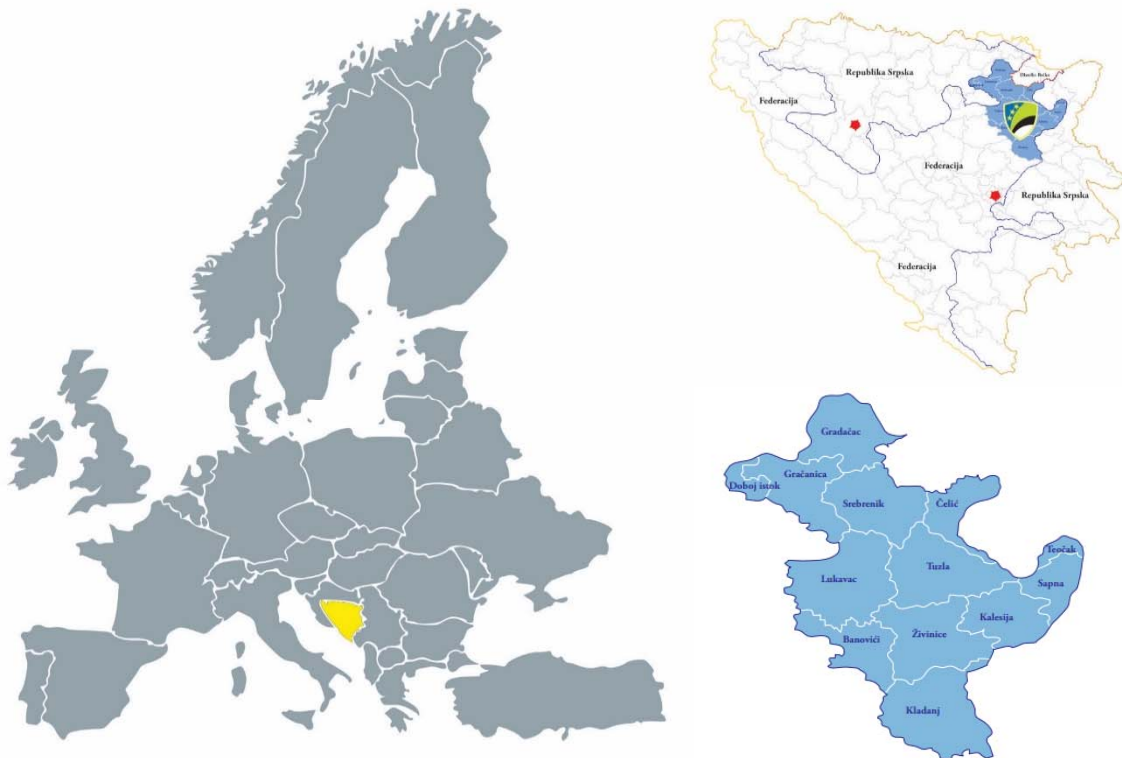
Dobrodošli u Tuzlanski kanton - otvorenu, ekonomski i društveno dinamičnu evropsku regiju, koja na prepoznatljiv način osigurava ekonomsku, kulturnu i socijalnu atraktivnost, razvoj i kvalitetu života za svoje građane i ljude koji na njemu borave, investiraju i stvaraju.

Dobrodošli u poduzetnički ambijent budućnosti!

1. O Bosni i Hercegovini i Tuzlanskom kantonu

Tuzlanski kanton je smješten u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, zemlje u obliku srca, pozicionirane u Jugoistočnoj Evropi, na zapadnom dijelu Balkanskog poluotoka, na granici sa Hrvatskom (EU), Srbijom i Crnom Gorom. BiH je članica CEFTA-e (Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini) i EFTA-e (Evropska slobodna trgovinska zona). Tuzlanski kanton je jedan od deset kantona u entitetu Federacija BiH i čini ga Grad Tuzla i 12 općina.

Geografski položaj Bosne i Hercegovine u Evropi i Tuzlanskog kantona u Bosni i Hercegovini sa prikazom geografskog položaja grada i općina Tuzlanskog kantona

Osnovni podaci o Bosni i Hercegovini	
BiH	Broj stanovnika
	3.531.159 - Popis (30.09.2013. godine)
	Lokacija
	Jugoistočna Evropa, zapadni dio Balkanskog poluotoka
	Površina
	51.209,2 km ² (51.197 km ² – kopno i 12,2 km ² – more)
	Klima
	Pretežno kontinentalna, mediteranska na jugu
BiH	Valuta
	Konvertibilna marka (KM), 1 EUR = 1,95583 KM
	Kreditni rejting
	B3 stabilan („Moddy“), B stabilan („Standard&Poor's“)
BiH	BDP u milionima KM (2016.)
	29.899 KM – 15.287 EUR
BiH	BDP po stanovniku (2016.)
	8.516 KM – 4.354 EUR

Izvor: Agencija za statistiku BiH; Centralna banka Bosne i Hercegovine

Tuzlanski kanton u svom današnjem obliku djeluje od 1994. godine. Nastao je konstituisanjem Federacije BiH, kao jedan od deset njenih kantona. Formiran je na dijelovima nekadašnje oblasti sjeveroistočne Bosne, odnosno Tuzlanskog okruga. Administrativno, privredno i kulturno sjedište Kantona je Grad Tuzla koji spada među tri najveća grada u Bosni i Hercegovini.

Tuzlanski kanton	Osnovni podaci o Tuzlanskom kantonu	
	Broj stanovnika (30.06.2016.)	444.196
	Lokacija	Jugoistočna Evropa, zapadni dio Balkanskog poluotoka, sjeveroistočni dio Bosne i Hercegovine
	Površina	2.649 km ²
	Klima	Kontinentalna
	Uvoz (2016.)	1.547 miliona KM – 791 milion EUR 9,59% uvoza BiH
	Izvoz (2016.)	1.269 miliona KM – 649 miliona EUR 13,48% izvoza BiH
	Direktna strana ulaganja (od 01.01.2014 - 31.12.2016.)	12.310.978 KM – 6.294.503 EUR
	Broj pravnih lica (2016.)	9.071
	Broj privrednih društava (2016.)	3.587
	Broj obrta (2016.)	11.439
	Broj zaposlenih (2016.)	84.736
	Broj nezaposlenih (2016.)	91.693
	Prosječna mjesečna neto plata (2016.)	744 KM – 380 EUR

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Agencija za statistiku BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH

Tuzlanski kanton zauzima značajno mjesto u historijskom, kulturnom, geografskom i privrednom aspektu države Bosne i Hercegovine. Prema broju stanovnika **najmnogoljudniji je Kanton** u Federaciji Bosne i Hercegovine, a zauzima 10,10% površine Federacije BiH i 5,17% površine Bosne i Hercegovine.

Sa privrednom tradicijom, kvalitetnom radnom snagom, neiskorištenim resursima i potencijalima, sa lokalnim i kantonalnim vlastima orijentiranim ka unapređenju poslovnog okruženja i investitorima, predstavlja **izuzetnu lokaciju za ulaganje** u kojoj potencijalni investitor na raspolaganju ima niz usluga podrške koje će doprinijeti uspjehu i izvrsnosti njegovog poslovanja na području Tuzlanskog kantona.

2. Tuzlanski kanton – Lokacija sa izvrsnim mogućnostima za investiranje

ZAŠTO INVESTIRATI U TUZLANSKOM KANTONU?

Industrijska tradicija u funkciji privrednog rasta i razvoja novih proizvoda i poslovnih procesa

Tuzlanski kanton posjeduje dugogodišnju industrijsku tradiciju, što uz povoljno poslovno okruženje, predstavlja mogućnost i osnovu za privredni rast i razvoj novih proizvoda i poslovnih procesa. Ključnu privrednu djelatnost u Tuzlanskom kantonu čini prerađivačka industrija, a tradicionalne konkurentne industrije i sektori razvijani na osnovu resursa kojima obiluje Kanton su:

- drvoprerađivačka industrija,
- metaloprerađivačka industrija,
- poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija,
- industrija plastike i alata, i
- hemijska industrija.

Prerađivačka industrija, kojoj većinski pripadaju konkurentni sektori TK ostvaruje najveći udio u ukupnom izvozu Tuzlanskog kantona (76%), i prednjači po broju pravnih lica i obrta koji se bave ovom djelatnošću. Industrijska tradicija Tuzlanskog kantona stvara mogućnosti i osnovu za snažan rast novih tehnologija i razvoj novih proizvoda i poslovnih procesa.

Dostupna obrazovana i cjenovno konkurentna radna snaga za ključne sektore Tuzlanskog kantona

Kvalitet radne snage Tuzlanskog kantona se ogleda u posjedovanju znanja i vještina neophodnih za rad u ključnim industrijama i sektorima, kao rezultat vrlo razvijenog i raznolikog sistema visokoškolskog i srednjeg obrazovanja, te niza ustanova cjeloživotnog obrazovanja koje omogućavaju dokvalifikaciju i prekvalifikaciju radnika.

Cijena koštanja rada na području Tuzlanskog kantona značajno je niža nego na području Jugoistočne Evrope i Evropske unije, pri čemu prosječna neto plata iznosi cca. 380 EUR-a, odnosno bruto plata cca. 570 EUR-a.

Povoljna geostrateška pozicija i logistička infrastruktura koja omogućava brz i kvalitetan pristup tržištima EU, Centralne i Istočne Evrope, Turske i Bliskog Istoka

Povoljna geostrateška pozicija i logistička infrastruktura Tuzlanskog kantona se ogleda u slijedećim prednostima:

- svega 30 km udaljenosti od granice sa Republikom Hrvatskom (Evropska Unija),
- granica sa Srbijom i pristup transportnim koridorima prema Centralnoj Evropi, Turskoj i Bliskom Istoku,
- blizina budućeg transnacionalnog koridora Vc koji povezuje Centralnu Evropu sa Jadranskim morem,
- povezanost sa riječnom lukom Brčko koja je povezana sa Evropskom željezničkom mrežom,
- Međunarodni aerodrom Tuzla sa 16 avio linija u 7 zemalja, dva bazna aviona i sa planovima za otvaranje cargo centra.

Uređena poduzetnička infrastruktura za greenfield i brownfield investicije

Tuzlanski kanton potencijalnim investitorima stavlja na raspolaganje mrežu od poslovnih zona (29), tehnoloških parkova (1) i poduzetničkih inkubatora (3), sa razvijenom infrastrukturom, mješovitim vlasništvom (javno i privatno) i mogućnostima greenfield i brownfield investicija u različite privredne grane.

Tuzlanski kanton, grad i općine Tuzlanskog kantona, u svakom trenutku, stoje na raspolaganju potencijalnim investitorima za kontaktiranje i pomoć u uspostavi poslovanja u navedenim subjektima poduzetničke infrastrukture.

3. Posebne pogodnosti za investitore

Kantonalna i lokalne vlasti Tuzlanskog kantona nose epitet reformski orijentisanih vlasti koje provode reforme radi stvaranja povoljnijeg poslovnog ambijenta za investitore. Orijentiranost prema investitorima, kantonalna i lokalne vlasti na Tuzlanskom kantonu dokazuju kroz realizaciju projekata na unapređenju poslovnog ambijenta, zajedničkim radom kroz tematske radne grupe i interesorne timove i stvaranju novih pogodnosti za investitore, čineći Tuzlanski kanton atraktivnom lokacijom za ulaganje. Vlada Tuzlanskog kantona, Grad Tuzla te Općina Živinice i Općina Srebrenik u saradnji sa Međunarodnom finansijskom korporacijom (IFC) članicom grupacije Svjetske banke, realizirali su projekat regulatorne reforme čime su pojednostavili administrativne postupke, snizili troškove te omogućili brži i lakši pristup građanima i privrednicima za usluge koje nude, unapređujući poslovni ambijent i približavajući se, time, budućim tokovima e-uprave. Niz je pogodnosti za investitore na području Tuzlanskog kantona na lokalnom i kantonalnom nivou čiji sažetak je prezentiran u nastavku.

Ministarstva Vlade Tuzlanskog kantona

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

- oslobađanje investitora u plaćanju naknade za promjenu namjene poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe (koja inače iznosi 20% od tržišne vrijednosti zemljišta),
- mogućnost apliciranja za dodjelu novčane podrške u skladu sa Programom novčanih podrški u poljoprivredi i ruralnom razvoju, koji se donosi za svaku godinu.

Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva

Skraćeni rokovi za provedbu administrativnih postupaka:

- skraćen rok za donošenje rješenja kojim se dozvoljava eksploatacija mineralnih sirovina sa 30 na 15 dana,
- skraćen rok za donošenje rješenja kojim se produžava eksploatacija mineralnih sirovina sa 30 na 15 dana,
- skraćen rok za donošenje rješenja kojim se dozvoljava izvođenje rudarskih radova prema rudarskom projektu sa 30 na 15 dana,
- skraćen rok za donošenje rješenja o ispunjavanju uslova tehničke opremljenosti poslovnih prostora za obavljanje djelatnosti prikupljanja, prerade i proizvodnje otpadnih materija i sekundarnih sirovina sa 30 na 15 dana.

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša

Skraćeni rokovi za provedbu administrativnih postupaka:

- skraćeni rokovi izdavanja potrebnih odobrenja i saglasnosti, kao što je rok od 8 dana (ranije 15) za izdavanje lokacijske informacije, te rok od 20 dana (ranije 30) za izdavanje urbanističke saglasnosti,
- skraćen rok sa 30 na 15 dana za izdavanje odobrenja za građenje od strane Ministarstva, odnosno nadležne općinske službe,
- skraćen rok za pokretanje inicijative za izmjenu detaljnog planskog dokumenta sa 5 na 2 godine od dana stupanja na snagu detaljnog planskog dokumenta čija se izmjena ili dopuna predlaže.

Smanjena je potrebna dokumentacija za izdavanje ovlaštenja za obavljanje stručnih poslova mjerenja buke, tako da je sad zainteresovano lice uz zahtjev dužno priložiti akt o osnivanju pravnog lica, dokaz o posjedovanju akreditacije izdate od strane Instituta za akreditovanje BiH i kratak opis dosadašnjih aktivnosti na poslovima mjerenja buke (ukoliko su mjerenja vršena). Također je napravljena olakšica pri izdavanju okolinskih dozvola za intenzivan uzgoj brojlera i kokoši u smislu da je sada okolinsku dozvolu potrebno pribaviti za uzgoj brojlera sa instaliranim kapacitetom od 11.000 mjesta, umjesto dosadašnjih 5.000 mjesta, a za kokoške sa instaliranim kapacitetom od 6.000 mjesta, umjesto dosadašnjih 3.000 mjesta.

Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja

Skraćeni rokovi za provedbu administrativnih postupaka:

- skraćen rok za donošenje Rješenja o tehničko-eksploatacionim uslovima sa 15 na 7 dana,
- skraćen rok za izdavanje Licence za javni prijevoz putnika i tereta sa 30 na 15 dana,
- skraćen rok za izdavanje Iskaznice za vozače motornih vozila sa 30 na 7 dana,
- skraćen rok za izdavanje Dopunske taksi oznake sa 30 na 7 dana,
- skraćen rok za donošenje Rješenja o izdavanju saglasnosti za poseban obrt iz oblasti prijevoza sa 30 na 7 dana.

U većini slučajeva smanjenja rokova za provedbu administrativnih postupaka, smanjen je i broj potrebnih dokumenata, a značajan dio dokumenata se pribavlja po službenoj dužnosti.

Ministarstvo razvoja i poduzetništva

Ministarstvo razvoja i poduzetništva svake godine raspisuje poziv za dodjelu poticaja malim i srednjim preduzećima i obrtnicima, koji su registrovani i djeluju na području Tuzlanskog kantona. U okviru poziva, investitorima su na raspolaganju, između ostalih, poticaji za uvođenje ISO/IEC standarda, osiguranje CE znaka i obnavljanje ranije uvedenih standarda, poticaji za novoosnovana mala i srednja preduzeća i obrtnike, te poticaji za subvencioniranje dijela kamata po dugoročnim kreditima koji su odobreni u komercijalnim bankama.

Ministarstvo finansija

Zakonom o dopunama Zakona o porezu na imovinu, nasljeđe i poklon (Službene novine Tuzlanskog kantona broj 14/09, 3/10, 4/10 i 8/14) omogućeno je da svaki privredni subjekt za registrovanu djelatnost (a ne samo osnovnu), za čije obavljanje koristi teretna i putnička motorna vozila, ne plaća porez na imovinu.

Garantni fond Udruženja za razvoj NERDA

Garantni fond Udruženja za razvoj NERDA je finansijski instrument kojim se poduzetnicima olakšava da obezbijede finansijska sredstva iz eksternih izvora, a kroz izdavanje garancija za kredite za unapređenje poslovne aktivnosti. Vlada Tuzlanskog kantona, među prvim je prepoznala značaj Garantnog fonda, te je već 2007. godine u Fond uloženo 300.000 KM depozita, što je u tom trenutku predstavljalo 2/3 od ukupne vrijednosti Fonda. Trenutnih 810.000 KM depozita, koliko je ukupno ulaganje Vlade TK, predstavlja više od 50% ukupne vrijednosti Fonda, što omogućava privrednim subjektima sa područja Kantona apliciranje za kreditna sredstva u okviru Fonda, te time stimulisanje malih i srednjih preduzeća i obrtnika, stimulisanje investicija u proizvodne i uslužne djelatnosti, te kreiranje radnih mjesta i podršku očuvanju postojećih radnih mjesta. Zaključno sa 31.12.2016. godine 144 klijenta su realizovala kreditna sredstva ukupne vrijednosti 7.467.113,95 KM. Zahvaljujući stopi delinkvencije od samo 0,85% i redovnim mjesečnim uplatama postojećih klijenata, Garantni fond se uredno obnavlja, što omogućuje njegov nesmetan rad. Ove investicije omogućile su firmama da zadrže preko 2.300 postojećih radnih mjesta te stvorile uslove za zapošljavanje preko 700 novih radnika.

Grad Tuzla

- skraćeni rokovi provedbe administrativnih postupaka,
- sniženi troškovi provedbe administrativnih postupaka,
- Elektronski registar administrativnih postupaka
(<http://80.65.71.100/eregistar/egfVwOdlukaJedinice.aspx>)

Općine

Banovići:

- oslobođenost od plaćanja komunalne takse za isticanje naziva firme na period od 1 godinu, za fizička lica koja registruju proizvodnu djelatnost ili sezonsku djelatnost iz oblasti poljoprivrede,
- finalizira se Regulatorni plan „Poslovna zona Sadnice“ gdje će potencijalnim investitorima biti na raspolaganju oko 24 ha građevinskog zemljišta za izgradnju uz povoljne uslove,
- u pripremi je set izmjena i dopuna općinskih odluka o smanjenju troškova i taksi kako za postojeće tako i za buduće investitore te će kao takve biti operativne u 2018. godini.

Doboj Istok:

- uvedene su poticajne mjere za registrovane poljoprivredne proizvođače jagodičastog voća i povrća,
- u Strategiji razvoja općine Doboj Istok predloženi su projekti kojima se podstiču nove investicije, a odnose se na pripremu radnje u izgradnji poslovnih zona u općini Doboj Istok, uspostavu informativnog i savjetodavnog servisa za investitore, podršku osnivanju Udruženja poslodavaca i Udruženja obrtnika, saradnju sa dijasporom i podršku osnivanju deficitarnih zanimanja.

Čelić:

- povoljno (izvjesni period i besplatno) korištenje prostora dvije poslovne zone („Fabrika za preradu voća i povrća“ Čelić i „Brnjik“ u Brnjiku) sa kompletno izgrađenom infrastrukturom.

Gračanica:

- plaćanje zemljišne rente u ratama, u specifičnim slučajevima,
- 50% umanjenje komunalne takse za isticanje naziva firme na period od 1 godinu za novoregistrovane biznise vlasnika mladih od 30 godina starosti,
- dostupni poljoprivredni poticaji.

Gradačac:

- kreirana web stranica (<http://www.investingradacac.ba/>) koja omogućava da se na jednom mjestu, pregledno i sadržajno, prezentira stanje i pruže sve informacije kada je u pitanju pozitivno poslovno okruženje i sve informacije od interesa za privrednike s područja općine Gradačac.

Kladanj:

- provodi aktivnosti stvaranja povoljnijeg poslovnog okruženja u skladu sa usvojenom Strategijom integrisanog razvoja općine Kladanj za period 2011.-2020. godina,
- unapređenje poslovnog okruženja kroz razvijanje partnerskih odnosa između javnog i privatnog sektora, pružanje aktivne podrške razvoju poduzetništvu i obrta, poljoprivrednoj proizvodnji, razvoju uslužnih djelatnosti (trgovina, ugostiteljstvo, turizam, transport i dr.),
- ubrzavanje procesa registracije, i niže administrativne takse za registraciju obrta u oblastima: tradicionalni i stari zanati, poljoprivreda i turizam u seoskom domaćinstvu,
- skraćen proces registracije u nadležnosti općinske službe, odnosno uz uredno podnešen zahtjev, rok za izdavanja rješenja o registraciji obrtnika, ugostitelja ili trgovaca je skraćen te se rješenje izdaje u roku od 1-3 dana, dok je rok za pregledanje dokumentacije skraćen na jedan dan,
- pripremljen Nacrt Odluke o izmjeni i dopuni Odluke o administrativnim taksama i Tarifi općinskih administrativnih taksi, kojom će fizička lica koja prvi put registruju obrtničku ili srodnu djelatnost, trgovinsku ili ugostiteljsku, biti oslobođena od plaćanja administrativne takse za izdavanje rješenja o osnivanju djelatnosti (koja se kreće od 50,00 KM do 200,00 KM u zavisnosti od vrste djelatnosti).

Sapna:

- neplaćanje pogodnosti lokacije,
- ubrzan proces izdavanja urbanističkih saglasnosti i građevinskih dozvola,
- minimalne cijene zemljišta za gradnju,
- niske cijene komunalnih usluga,
- fleksibilnost u dogovoru uslova investiranja sa svakim pojedinim investitorom,
- donesena Odluka o stvaranju povoljnog ambijenta (pogodnostima) za privlačenje investicija na prostor općine Sapna od strane Općinskog vijeća Sapna.

Srebrenik:

- skraćeni rokovi provedbe administrativnih postupaka,
- sniženi troškovi provedbe administrativnih postupaka,
- Elektronski registar administrativnih postupaka Općine Srebrenik,
- u cilju subvencioniranja troškova otvaranja novog obrta i trgovačkih radnji budžetom za 2017. godinu utvrđena je stavka –subvencije za registraciju i osnivanje novih obrta u iznosu od 9.000,00 KM,
- kreirana web stranica (<http://invest.srebrenik.ba/>) na kojoj su prezentirane sve informacije relevantne za poduzetničku oblast.

Teočak:

- 50% umanjenje administrativnih taksi za novoregistrovane biznise,
- besplatno korištenje proizvodne hale (35m x 16m, pored magistralnog puta M-18) uz uslov zapošljavanja osoba sa područja općine Teočak.

Živinice:

- skraćeni rokovi provedbe administrativnih postupaka,
- sniženi troškovi provedbe administrativnih postupaka,
- smanjenje potrebne dokumentacije,
- Elektronski registar administrativnih postupaka Općine Živinice (<http://opcinaivinice.ba/e-registar>),
- Izrada dvojezičnog „Vodiča za investitore“ koji se ažurira svake godine/dostupan na web stranici Općine (<https://www.opcinazinivice.ba/>),
- Uspostavljen sistem SMS provjere statusa predmeta, kao i sistem elektronske provjere statusa predmeta.

4. Resursi i poslovni sektori

Tuzlanski kanton krasi dugogodišnja industrijska tradicija bazirana na resursima kojima Kanton raspolaže i kvalitetnom i vrijednom radnom snagom. Na području Kantona, u 2016. godini, poslovalo je ukupno 3.587 privrednih društava, čijom strukturom preovladavaju mala i srednja preduzeća (99%), i 11.439 obrta što čini ukupan broj privrednih subjekata od 15.026. Privredna društva Tuzlanskog kantona nosioci su privrednog razvoja i novog zapošljavanja na Kantonu, te su u 2016. godini zapošljavala ukupno 61.772 radnika. Ostvarivala su ukupan prihod od prodaje od 6.132.136.183 KM od čega je prihod od izvoza iznosio 1.262.177.581 KM (cca. 21%) uz ukupnu ostvarenu dobit od 431.399.221 KM.

Područje Tuzlanskog kantona karakteriše raspoloživost različitih prirodnih resursa (minerali, zemljište, šume, vode) koji su okosnica privredne i industrijske tradicije. Bogat primarnim izvorima energije čvrstog fosilnog goriva, na koje je naslonjena izdašna proizvodnja sekundarne vrste energije (električne energije, toplotne energije i pare), mineralnim bogatstvima (ugljen, metali i nemetali), šumama, poljoprivrednim zemljištem te mineralnim, termalnim i termomineralnim vodama, Kanton karakterišu slijedeći konkurentski sektori sa najvećim potencijalom za ulaganje, rastom i novim zapošljavanjem:

- **Drvoprerađivačka industrija**
- **Metaloprerađivačka industrija**
- **Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija**
- **Hemijska industrija**
- **Industrija plastike i alata**
- **Turizam**

4.1. Drvoprerađivačka industrija

Drvoprerađivačka industrija je u BiH i Tuzlanskom kantonu odavno formirana privredna grana. Jedno od najstarijih i najvećih preduzeća drvne industrije „Konjuh“ d.d. Živinice (Tuzlanski kanton) osnovano je još 1885. godine. Historijski izvori govore da je 1912. godine u BiH bilo 30 velikih industrijskih pilana, 30 manjih i 120 običnih pilana potočara.

U drugoj polovini 20. stoljeća, kompanije iz sektora drvoprerađivačke industrije bile su poznate širom svijeta. Tih godina, u okviru šumsko-industrijskog preduzeća „Šipad“ d.d. Sarajevo bilo je razvijeno čak 220 proizvodnih programa. Preduzeće drvne industrije „Konjuh“ d.d. Živinice (Tuzlanski kanton) podiglo je najveći kapacitet – tvornicu stolova u Evropi (500.000 komada, uz tvornicu stolica 400.000 komada), a „Krivaja“ d.d. Zavidovići najveću tvornicu za proizvodnju tokarenih stolica (masivnih sjedišta). Bosna i Hercegovina je osamdesetih godina 20. vijeka bila drugi po veličini evropski izvoznik namještaja (poslije Italije), sa neto deviznim efektom izvoza od oko 220 miliona dolara godišnje. „Konjuh“ d.d. Živinice je svoje proizvode izvezio na pet svjetskih kontinenata.

Tradiciji i uspješnosti ovog sektora privrede Tuzlanskog kantona doprinosi izuzetan resurs - **šume**, što privredne subjekte koji djeluju u okviru ovog sektora stavlja u pozitivnu poziciju u odnosu na konkurente na tržištu. Naime, **ukupan zemljišni fond Kantona iznosi 269.000 ha, od čega šumsko zemljište čini 49%**, koncentrisanog u planinskom pojasu (planine Konjuh, Javor i Majevisa). Najviše šuma je na području općina Kladanj, Živinice i Banovići. **Drvna masa se procjenjuje na cca. 18,6 miliona m³**. Kvalitativni sastav drvne mase karakteriše nisko učešće četinaru, odnosno visoko učešće niskih šuma u strukturi ukupnih površina pod šumama.

Drvoprerađivačka industrija Tuzlanskog kantona

- Lokalna raspoloživost sirovinske osnove (cca. 40 m³ drvne mase po stanovniku)
- Stogodišnja tradicija i internacionalno priznato proizvodno iskustvo u vrlo širokoj paleti proizvoda
- Kvalifikovana radna snaga
- Raspoloživost vlastitih izvora energije (u uglju i električnoj energiji)
- Velika tržišta u relativnoj geografskoj blizini

Investitorima stoje na raspolaganju različiti šumski sortimenti privatnih i državnih šuma na području Kantona.

Proizvodnja i prodaja šumskih sortimenata u 1000 m³ na području Tuzlanskog kantona u periodu 2014. - 2016. godina

Šumski sortimenti	Proizvodnja			Prodaja		
	2014.	2015.	2016.	2014.	2015.	2016.
Trupci četinarara	44	34	38	40	33	36
Jamsko drvo četinarara	9	7	9	5	5	8
Ostalo dugo drvo četinarara	0	0	0	0	0	0
Prostorno drvo četinarara	33	35	33	39	38	39
Trupci lišćara	36	37	40	37	36	38
Jamsko drvo lišćara	1	1	2	1	0	2
Ogrijevno drvo lišćara	78	100	91	88	95	91

Prosječni godišnji ukupni obim dozvoljene sječe (etat) u šumskom resursu na području Kantona, za lišćare i četinare, iznosi oko 215.000 m³ drveta.

U drvoprerađivačkoj industriji Tuzlanskog kantona u 2016. godini poslovalo je ukupno 147 privrednih društava, koja upošljavaju preko 3.000 zaposlenih. Da se radi o pretežito izvoznim kompanijama, pokazuje podatak da učešće prihoda od izvoza u ukupnom prihodu iznosi 56% na nivou grane industrije.

Osnovni ekonomski pokazatelji privrednih društava u drvoprerađivačkoj industriji na Tuzlanskom kantonu u 2016. godini

Oblast prerađivačke industrije koja se odnosi na drvnu industriju	Broj kompanija	Ukupan broj zaposlenih	Ukupna dobit	Ukupan prihod od prodaje	Prihod od izvoza	Procenat prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje
Prerada drva i proizvoda od drva i pluta osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala	96	1.512	4.811.281	107.883.764	59.721.573	55%
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	10	108	122.202	8.495.764	785.392	9%
Proizvodnja namještaja	41	1.542	6.135.879	103.350.533	61.568.614	60%
UKUPNO - Drvoprerađivačka industrija Tuzlanskog kantona 2016.	147	3.162	11.069.362	219.730.061	122.075.579	56%

Izvor: Podaci Finansijsko-informatičke agencije

Potencijalu za rast drvoprerađivačke industrije doprinosi i obrazovanje kadrova na univerzitetima na području Tuzlanskog kantona (Tehnološki fakultet, Građevinski fakultet, Mašinski fakultet), ali i srednjim stručnim školama sa zanimanjima stolara, mašinskih tehničara, šumarskih tehničara i dr.

Koristeći se prednostima za razvoj drvoprerađivačke industrije, fabrike drvoprerađivačkog sektora Tuzlanskog kantona su se, uprkos nedaćama svjetske ekonomske krize, uspjele probiti na inostrana tržišta uz primjetan rast učešća namještaja i drugih proizvoda viših faza obrade u ukupnoj otpremi na inostrana tržišta, ne samo u susjednu Hrvatsku i Sloveniju, već i u bogatijim evropskim državama poput Njemačke, Austrije i Holandije, kao i Sjedinjenih Američkih Država.

Uzimajući u obzir snage drvne industrije u BiH, koje se posebno odnose i na Tuzlanski kanton, razvojna putanja drvne industrije Tuzlanskog kantona je zasigurno postavljena, oslanjajući se na slijedeće faktore:

- tradicija industrijske proizvodnje,
- niski troškovi radne snage,
- geografski položaj koji omogućava niže troškove prevoza za EU tržište (0.60 - 1EUR/km za voznu jedinicu 100 m³) ovisno o tržištu destinacije i mogućnost povratnog transporta,
- raspoloživa infrastruktura u sektoru, domaća sirovina, posebno šume kojima obiluje Tuzlanski kanton,
- instalirani kapaciteti prerade,
- organizacijska fleksibilnost proizvođača u odnosu na konkurenciju u odnosu plaćanja i isporuka, s obzirom na postojanje manjih kompanija s manje od 100 zaposlenih, te mogućnosti servisiranja manjih kupaca.

U prilog ovome je i činjenica da sa aspekta potražnje postoji značajan prostor za povećanje izvoza kako u pogledu geografske, tako i u pogledu proizvodne diverzifikacije izvoza. Tradicija, bogato privredno naslijeđe i iskustvo u drvoprerađivačkoj osnovi su za jačanje, razvoj i diverzifikaciju ovog privrednog sektora sa brojnim mogućnostima za ulaganja novih investitora koji se naslanjaju na prethodno navedene resurse i prednosti.

4.2. Metaloprerađivačka industrija

Prvi industrijski kapaciteti metalnog sektora na području tuzlanske regije razvili su se iz zanatske radionice za održavanje opreme rudnika uglja i soli (Mehanička radionica Tuzla 1936. god.), koja je 1959. godine prerasla u industriju rudarskih mašina, odnosno u industriju mašina i livnicu, i u Tvornicu transportnih uređaja Tuzla (1970.). Iz okrilja radionica mašinskog i elektroodržavanja izrasle su firme: "Rudarinvest" Banovići, "Elektroremont" Banovići, "Helios" Banovići, a zatim i potpuno nove: "Fering" Gračanica, "Izolacija" Tuzla, "Fakol" Lukavac, "Alfe-mi" Živinice, "Elir" Tuzla, "Unistok" Kalesija, "Dalekovodmontaža" Tuzla, TMD Gradačac...

Ključni proizvodi i usluge koje pružaju metaloprerađivačke kompanije Tuzlanskog kantona su proizvodnja metalnih komponenti, konstrukcija, procesne opreme, različitih vrsta profila, dijelova za automobilsku industriju, alata i pristroja, poljoprivredne opreme, lijevanih elemenata, metalne galanterije, montaža metalnih konstrukcija, projektiranje, modeliranje, simulacije, optimizacije, reinženjering, edukacija i naučno-istraživačke aktivnosti.

Sa stanovišta ukupne proizvodnje i prodaje, prihoda od izvoza, broja zaposlenika i njenog udjela u BDP-u, metaloprerađivačka industrija predstavlja najvažniju industrijsku granu i izvozni sektor u BiH koji bilježi vanjskotrgovinski suficit u većini segmenata njene proizvodnje. Udio prerađivačke industrije, čiji dio je metaloprerađivačka industrija, u ukupnom izvozu Tuzlanskog kantona u 2016. godini iznosio je 76%.

Metaloprerađivačka industrija Tuzlanskog kantona

- Pored direktnog utjecaja na privredni razvoj u vidu novog zapošljavanja, ostvarenja dodatne vrijednosti i sl., ova industrija ima i multiplikativan uticaj na razvoj industrije i ukupne privrede potičući razvoj ostalih privrednih sektora (energetike, rudarstva, građevinarstva, uopšteno sektora malih i srednjih preduzeća)
- Visoko učešće u industriji i ukupnoj privredi u zapošljavanju
- Izvazno atraktivna privredna grana
- Mogućnosti za poslovnu saradnju i zajednička ulaganja sa inostranim kompanijama iz visoko razvijenih zemalja EU
- Kvalifikovana radna snaga koja se obrazuje kroz srednjoškolsko obrazovanje, ali i Mašinski i Elektrotehnički fakultet Univerziteta u Tuzli
- Zbog tehnološke složenosti, pogodnost za saradnju sa visoko-obrazovnim institucijama i istraživačkim centrima

Osnovni faktori koji utječu na perspektive razvoja metaloprerađivačke industrije Tuzlanskog kantona, a koji doprinose njenoj konkurentskoj prednosti su:

- kvalifikovana radna snaga koja se obrazuje za rad u ovom sektoru kroz srednjoškolsko obrazovanje sa brojnim profilima zanimanja kao što su: mašinski tehničar, mašinski tehničar za kompjutersko projektovanje, mašinski tehničar operater za CNC mašine, tehničar mehatronike, bravar, zavarivač, metalostrugar i dr., ali i Mašinski i Elektrotehnički fakultet Univerziteta u Tuzli,
- povezanost sa regionalnim tržištima,
- instalirani kapaciteti prerade.

U metaloprerađivačkoj industriji Tuzlanskog kantona u 2016. godini poslovalo je ukupno 184 privrednih društava koja su zapošljavala 4.681 zaposlenika sa ukupnom dobiti na nivou industrije preko 47 miliona KM i 54% učešća prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje. Najviši udio prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje bilježe kompanije iz oblasti proizvodnje motornih vozila, prikolica i poluprikolica (99%).

Osnovni ekonomski pokazatelji privrednih društava metaloprerađivačke industrije na Tuzlanskom kantonu u 2016. godini

Oblast prerađivačke industrije koja se odnosi na metaloprerađivačku industriju	Broj kompanija	Ukupan broj zaposlenih	Ukupna dobit	Ukupan prihod od prodaje	Prihod od izvoza	Procenat prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje
Proizvodnja baznih metala	7	294	5.866.846	32.304.617	12.366.756	38%
Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda osim mašina i opreme	91	2.260	24.278.911	247.518.256	123.390.536	50%
Proizvodnja električne opreme	18	759	5.127.441	47.559.894	8.949.387	19%
Proizvodnja mašina i uređaja	35	453	5.154.277	37.777.914	7.370.211	20%
Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	4	581	5.422.738	118.829.346	117.330.675	99%
Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	2	2	12.117	92.307	17.260	19%
Popravak i instaliranje mašina i opreme	27	332	1.313.924	21.825.444	2.575.232	12%
UKUPNO – Metaloprerađivačka industrija Tuzlanskog kantona 2016.	184	4.681	47.176.254	505.907.778	272.000.057	54%

Izvor: Podaci Finansijsko-informatičke agencije

Neke od najsupješnijih firmi Tuzlanskog kantona bave se upravo djelatnošću metaloprerađivačke (UNIS-TOK d.o.o. Kalesija, ALFEMI d.o.o. Živinice, Index d.o.o. Gračanica i dr.) dok su i strani investitori prepoznali potencijal ove djelatnosti te tako na području Tuzlanskog kantona uspješno posluju kompanije sa elementima stranog ulaganja - CIMOS TMD Automobilska industrija d.o.o. Gradačac – osnivač CIMOS d.d. Avtomobilska industrija Slovenija, WAGNER AUTOMOTIV d.o.o. livnica aluminijskih odlivaka Gradačac - suosnivač WAGNER AG Švicarska, ELSTA MOSDORFER BOSNIA d.o.o. TUZLA - osnivač ELSTA-Mosdorfer Gesellschaft m.b.H., Austrija, TRAKTIONSSYSTEME BOSNIA d.o.o. TUZLA - osnivač Traktionssysteme Austria GmbH Austrija i dr.

U okviru Kantonalne privredne komore Tuzla je u toku 2017. godine osnovan klaster metalne i elektro industrije „Energy Investment“, kao rezultat identifikovane potrebe za zajedničkim plasmanom roba i usluga u cilju jačanja konkurentnosti i bolje vidljivosti na tržištu nekoliko kompanija iz tog sektora sa područja Tuzlanskog kantona. Članice pomenutog klastera su preduzeća Tehnopetrol d.o.o. Tuzla, Deling d.o.o. Tuzla, Index d.o.o. Gračanica, Umel Dalekovodmontaža d.o.o. Tuzla i Rudar d.o.o. Tuzla, a Kantonalna privredna komora Tuzla je pružila stručnu podršku u formiranju klastera. U narednom periodu planirano je ostvarivanje saradnje sa klasterima i institucijama u regionu, a jedan od ciljeva predstavlja i preuzimanje pozitivne prakse u drugim djelatnostima.

Značajnu investicionu mogućnost za osnivanje i razvoj kompanija metaloprerađivačke industrije predstavljaju najavljene i započete investicije u termoenergetski sistem na području Tuzlanskog kantona - izgradnja Termobloka 7 u Tuzli, snage 450 MW i Termobloka u Banovićima, snage 300 MW, čija se investiciona vrijednost procjenjuje na preko 2,5 milijarde KM, te investicionog održavanja u velikim poslovnim sistemima iz djelatnosti popravke i instaliranja mašina i opreme.

4.3. Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija

Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija svrstavaju se među najstarije privredne djelatnosti Kantona. Prve fabrike Pivara Tuzla i Fabrika špiritusa Tuzla, podignute su u vrijeme austrougarske uprave (između 1884. i 1886. godine). Po broju ekonomskih subjekata, uključujući obrte (760), privredna društva (184), ali i poljoprivredna gazdinstva (23.910), ovaj sektor spada u jednu od najvažnijih industrijskih grana Tuzlanskog kantona.

Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija Tuzlanskog kantona imaju izuzetan potencijal za rast za koji je baza:

- tradicija,
- prostorne i planske pretpostavke,
- obilje resursa,
- kvalifikovana radna snaga.

Tuzlanski kanton raspolaže sa 114.102 hektara obradivog poljoprivrednog zemljišta (oranice – 85.807 ha, voćnjaci – 15.329 ha, livade – 12.960 ha, vinogradi – 6 ha) i 11.123 ha pašnjaka. Zemljište se koristi u niskom stepenu i sa niskim efektima u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, te se potrebe stanovništva u hrani ni približno ne zadovoljavaju vlastitom proizvodnjom, što otvara veliki prostor za nove investicije i ulaganja u ovu oblast. Tehnološki fakultet Univerziteta u Tuzli sa odsjecima prehrambene tehnologije, agronomije i hemijskog inženjerstva, edukuje visokoobrazovane kadrove spremne da svojim znanjima i vještinama potaknu dalji razvoj sektora. Kvalifikovana radna snaga za ovaj sektor edukuje se i u srednjim stručnim školama na Kantonu sa zanimanjima za potrebe ove djelatnosti (poljoprivredni tehničar, prehrambeni tehničar, hemijski tehničar biotehnološkog smjera i dr.).

Najznačajniji kapaciteti prehrambene industrije Tuzlanskog kantona se ogledaju u preradi voća i povrća, preradi mesa i mlijeka, mlinsko-pekarскоj industriji, proizvodnji piva, osvježavajućih napitaka i mineralne vode, te proizvodnji kolača i konditorskih proizvoda. Da ovaj privredni sektor Tuzlanskog kantona posjeduje resurse koji osiguravaju konkurentsku prednost na tržištu privrednim društvima iz ovog sektora, govori dolazak stranih investitora kao što je Dukar iz Hrvatske, koji je investirao u Lactalis BH d.o.o. Gradačac.

Tuzlanski kanton obiluje prirodnim resursima i izvorima vode, tako da na području Kantona imamo sedam kompanija koje posjeduju ugovore za dodjelu koncesionog prava za flaširanje vode. Četiri kompanije koje posluju na području Tuzlanskog kantona (Gakom d.o.o. Gračanica, Kobens d.o.o. Priluk, Planinski Studenac d.o.o. Caparde, Papago d.o.o. Lukavac) imaju saglasnost Agencije za sigurnost hrane BiH tj. mogu izvoziti vodu van BiH sa kapacitetom od pola miliona litara flaširane vode dnevno.

Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija Tuzlanskog kantona

- Raspoloživi vrlo značajni potencijali u poljoprivrednom zemljištu, a također i u voćnom i stočnom fondu
- Značajan potencijal za izvoz, kao i za zamjenu uvoza na domaćem tržištu
- Posebne mogućnosti u proizvodnji i izvozu prirodno zdrave hrane, organske hrane i prirodne hrane
- Kvalifikovana radna snaga

Prema Studiji konkurentnosti tri vrijednosna lanca u poljoprivredi Tuzlanskog kantona koju je Međunarodna finansijska korporacija (IFC), članica grupacije Svjetske banke izradila za potrebe Vlade Tuzlanskog kantona, Tuzlanski kanton posjeduje značajan potencijal za poljoprivrednu proizvodnju i agrobiznis. Izvozni potencijal identificiran je u određenim vrstama povrća (posebno sušenog) i voća (posebno zamrznutog), te proizvoda od mlijeka (pavlake i sir). To otvara mogućnosti za dodatna ulaganja u hladnjače i druge prerađivačke kapacitete.

**Pokazatelji ostvarenih usjeva voća i povrća, brojnog stanja stoke i proizvodnje mlijeka, jaja, vune i meda
na području Tuzlanskog kantona u 2016. godini**

Ostvareni prinosi usjeva				Ostvareni prinosi voća				Brojno stanje stoke		Proizvodnja mlijeka, jaja, vune i meda	
Usjevi	Požnjevena površina u ha	Prinos, tona		Usjevi	Broj rodni h stabala	Prinos					
		ukupno	po ha			ukupno tona	kg po stablu				
Pšenica	3.711	15.216	4,1	Trešnje	193.688	3.017	15,6	Goveda	55.792	Kravlje mlijeko (000 l)	90.300
Raž	247	820	3,3	Višnje	97.305	1.329	13,7	Krave i steone junice	41.619	Po muženoj kravi (litara)	2.526
Ječam	564	2.155	3,8	Kajsije	37.880	123	3,2	Ovce	56.122	Ovčije mlijeko (000 l)	321
Zob	441	1.323	3,0	Jabuke	1.377.674	14.371	10,4	Ovce za priplod	38.369	Po muženoj ovci (litara)	25
Kukuruz - zrno	21.535	118.121	5,5	Kruške	588.398	4.755	8,1	Svinje	7.185	Kozije mlijeko (000 l)	436
Krompir	7.220	78.630	10,9	Šljive	2.710.750	28.327	10,4	Krmače i supresne nazimice	560	Po muženoj kozi (litara)	141
Crni luk	683	3.953	5,8	Breskve	38.538	293	7,6	Konji	1.537	Vuna (tona)	72
Grah - zrno	655	1.184	1,8	Orasi	85.615	555	6,5	Kobile i ždrebne omice	127	Po ovci (kg)	1,8
Kupus	1.013	4.620	4,6					Perad (u hiljadu grla)	4.717,00	Jaja (hilj. Komada)	84.960
Paradajz	647	3.540	5,5					Koke nosilice (u hiljadu grla)	656	Po kokoši (komada)	135
Paprika - zelena	562	2.205	8,6					Koze	6.325	Med (tona)	242
Djetelina - sijeno	2.187	8.606	3,9					Košnice pčela	46.445	Po košnici (kg)	5,2
Lucerka	2.204	8.279	3,8								
Kukuruz zeleni	12.334	189.295	15,3								
Stočna repa	18	206	11,4								
Travno - djetelinasta smjesa	3.228	9.172	2,8								

U poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji Tuzlanskog kantona u 2016. godini poslovalo je ukupno 184 privrednih društava koja su zapošljavala preko 2.000 radnika, dok je ostvareni izvoz hrane, živih životinja pića na području Tuzlanskog kantona u 2016. godini iznosio blizu 39 miliona KM. Unatoč prisutnom nesrazmjeru između potencijala koje ova grana djelatnosti privrede Tuzlanskog kantona posjeduje i ostvarenih performansi, ipak su evidentni ostvareni rezultati u proteklom periodu, te je na nivou grane djelatnosti u 2016. godini ostvarena značajna dobit u visini od blizu 18 miliona KM. Lokalni proizvođači hrane nisu dovoljno svjesni mogućnosti koje prerađivači nude, niti su u dovoljnoj mjeri organizirani kako bi svoje proizvode mogli prodavati velikim kupcima. Većina lokalnih proizvođača djelimično proizvodi za svoje potrebe, a djelimično za potrebe tržišta, prodajući svoje proizvode usko lokalnom krugu tržišta. Uz to nedostatak kapitala predstavlja glavno ograničenje za efikasnije i brže aktiviranje proizvodnih faktora, što otvara brojne mogućnosti za investitore.

Osnovni ekonomski pokazatelji privrednih društava u djelatnosti poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije Tuzlanskog kantona u 2016. godini

Oblasti Poljoprivrede, šumarstva i ribolova i Prerađivačke industrije koje se odnose na poljoprivrednu proizvodnju i prehrambenu industriju	Broj kompanija	Ukupan broj zaposlenih	Ukupna dobit	Ukupan prihod od prodaje	Prihod od izvoza	Procenat prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje
Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti u vezi s njima	70	363	1.624.949	56.283.067	496.368	1%
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	99	1.349	11.672.162	214.291.880	37.864.576	18%
Proizvodnja pića	15	302	4.299.547	33.238.802	516.819	2%
UKUPNO – Poljoprivredna proizvodnja i prehrambena industrija Tuzlanskog kantona 2016.	184	2.014	17.596.658	303.813.749	38.877.763	13%

Izvor: Podaci Finansijsko-informatičke agencije

4.4. Industrija plastike i alata

Sve je izraženije prisustvo potrošačkih industrija u BiH koje koriste plastiku u svojim proizvodima, potencijalno nudeći tržišne prilike za kompanije u industriji prerade plastike i alata, što otvara mogućnosti povećanja proizvodnje, iskorištenosti opreme i podizanja nivoa produktivnosti.

Ključni proizvodi ovog sektora Tuzlanskog kantona su: PVC + ALU proizvodi (vrata, ograde, garažna sekciona vrata, građevinska limarija), ambalaža od plastičnih masa (vreće za otpatke, LDPE vrećice za duboko zamrzavanje sa bar kodom, vrećice sa tvrdom ručkom za školstvo, zaštitne folije u građevinarstvu, folije za opštu namjenu, folije za poljoprivredu, upozoravajuće trake sa žicom za detekciju), proizvodi za građevinarstvo, proizvodi za centralno grijanje, proizvodi za vodoinstalacije, proizvodi za elektroinstalacije.

Industrija plastike i alata Tuzlanskog kantona

- Geografska pozicija u širem regionu bivše Jugoslavije i njegova tradicija
- Privredna društva TK koja se bave ovom djelatnošću su primijećeni referentni centri ove industrije
- Iskustvo u preradi plastike, te izgrađeni stabilni odnosi s kupcima i dobavljačima
- Saradnja sa partnerima u regionu s kojima postoje ugovori o slobodnoj trgovini

Industrija plastike i alata najviše je koncentrisana na području Gračanice sa izuzetno uspješnim privrednim društvima (Plamingo d.o.o., Helioplast d.o.o., Variplast d.o.o. i drugi) koja ostvaruju pozitivan trend pristupa evropskom tržištu, kao i sa partnerima u regionu. Privredna društva koja se bave proizvodnjom ALU i PVC stolarije sudionici su nekih od najvećih

investicija u građevinarstvu na području BiH (objekat Mellain Tuzla, objekat Sarajevo City Center – investitora Al Shiddi Group i dr.). Navedeno ide u prilog izuzetnom potencijalu za nove investicije i dalji razvoj ovog sektora privrede Tuzlanskog kantona.

Uz navedeno, konkurentnosti sektora doprinosi i kvalifikovana radna snaga za sektor koja se edukuje na Mašinskom fakultetu u Tuzli, ali i srednjim školama sa zanimanjima mašinski tehničar za kompjutersko projektovanje, elektrotehničar računske tehnike i automatike, proizvođač i monter ALU i PVC prozora i vrata itd.

U industriji plastike i alata u 2016. godini na području Tuzlanskog kantona poslovala su 73 privredna društva u kojima je bilo zaposleno 1.793 radnika. Da se radi o sektoru sa izuzetnim potencijalom rasta dokazuje rast ključnih ekonomskih pokazatelja ove grane. Iznos ukupne dobiti ostvaren od strane 73 privredna društva je u 2016. godini iznosio blizu 18 miliona KM, uz ostvaren rast tokom perioda 2013 – 2017. godina.

Osnovni ekonomski pokazatelji privrednih društava u industriji plastike i alata Tuzlanskog kantona u 2016. godini

Oblast Prerađivačke industrije koja se odnosi na industriju plastike i alata	Broj kompanija	Ukupan broj zaposlenih	Ukupna dobit	Ukupan prihod od prodaje	Prihod od izvoza	Procenat prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje
Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	73	1.793	17.924.387	186.472.113	83.063.654	45%
UKUPNO – Industrija prerade plastike i alata Tuzlanskog kantona 2016.	73	1.793	17.924.387	186.472.113	83.063.654	45%

Izvor: Podaci Finansijsko-informatičke agencije

Rast ukupne dobiti privrednih društava iz sektora plastike i alata rezultat je kontinuiranog rasta ukupnih prihoda od prodaje koji su u 2016. godini iznosili preko 186 miliona KM. Nivo i učešće prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje privrednih društava koja posluju u ovom sektoru, također, se povećavalo tokom perioda 2013 – 2017. godina, te je prihod od izvoza u strukturi ukupnog prihoda od prodaje na nivou industrije iznosio 45%.

Imajući u vidu prednosti ovog sektora i rezultate koje ostvaruju privredna društva koja se bave navedenom djelatnošću, te kroz samu analizu sektora uočavaju se brojne prilike i potencijali za rast ovog sektora na području Tuzlanskog kantona, bazirane na slijedećem:

- vertikalna i horizontalna integracija oko lanca vrijednosti,
- ulazak na nova tržišta,
- veliki proizvođači u automobilske, i industriji bijele tehnike su u potrazi za dobavljačima plastičnih komponenti,
- s ciljem smanjenja emisije karbon monoksida nove regulative u EU zahtijevaju od autoindustrije da koriste što lakše komponente, gdje se plastika već koristi kao supstitucija metala.

4.5. Hemijska industrija

Hemijska industrija na području Tuzlanskog kantona ima dugogodišnju tradiciju, ali su zbog loših privatizacijskih procesa nekadašnji giganti jugoslovenske privrede (Dita d.d. Tuzla, Polihem i dr.) sa područja Tuzlanskog kantona zbog lošeg odnosa vlasnika, zastarjele tehnologije, liberalizacije uvoza i nebrige o tržištu ostali na margini tržišnih dešavanja. Bez obzira na to, u Tuzlanskom kantonu je skoncentrisana najjača proizvodnja u hemijskoj industriji u BiH sa značajnim prilikama za nove investicije. Hemijska industrija Kantona zasnovana je na resursima koji su tradicionalno omogućavali proizvodnju soli, sode, koksa i deterdženata.

Osnova za dalji razvoj ove industrije na području Tuzlanskog kantona su:

- kvalifikovana postojeća i nova radna snaga koja se obrazuje na univerzitetima i srednjim školama,
- izgrađena infrastruktura,
- izgradnja postrojenja za prečišćavanje komunalnih i industrijskih otpadnih voda u cilju zaštite okoliša na području Kantona koji je bio značajno ugrožen od strane hemijske industrije.

Hemijska industrija Tuzlanskog kantona

- Dugogodišnja tradicija i prepoznatljivost po proizvodnji deterdženata, sode, koksa i drugih proizvoda hemijske industrije
- Kvalifikovana postojeća radna snaga i nova radna snaga koja se obrazuje na univerzitetima i srednjim školama
- Izgrađena infrastruktura
- Razvijeni brendovi prepoznatljivi na međunarodnom tržištu

Hemijsku industriju Tuzlanskog kantona krase i razvijeni brendovi prepoznatljivi na međunarodnom tržištu. Tuzlanska so nezamjenljiv je dio domaćinstava širom bivše Jugoslavije, ali i šire, a proizvodi Fabrike deterdženata Dita d.d. Tuzla (Ava, Arix, 3DE, Softly i brojni drugi) postali su sinonimi za praškaste i tečne deterdžente.

Strani investitori su prepoznali potencijal ove industrije, sa značajnim ulaganjima u proizvodnju sode (Sisecam soda Lukavac d.o.o. – investitor Soda Sanayii A.S. Turska), proizvodnju cementa (Fabrika Cementa Lukavac d.o.o. – investitor Asamer Baustofe AG) i koksa, amonijum sulfata, sirovog katrana i dr. (Global ispat koksa industrija d.o.o. Lukavac, investitor Global Infrastructure Holdings Ltd Velika Britanija).

Nove investicije u hemijskoj industriji Kantona doprinose njenom daljem razvoju, a jedna od realiziranih u proteklom periodu jeste početak važnog investicionog ciklusa u Solani d.d. Tuzla, koji je počeo obnavljanjem trafo-stanice, izgradnjom visokoregalnog skladišta i savremenog rinfuznog skladišta, što je u konačnici rezultiralo novom tvornicom soli.

U odabranim djelatnostima hemijske industrije u Tuzlanskom kantonu u 2016. godini poslovalo je ukupno 41 privredno društvo u kojima je bilo zaposleno 2.670 radnika. Ova privredna društva ostvarila su ukupan prihod od prodaje od preko 560 miliona KM. Da se radi o izvozno orijentiranoj industriji pokazuje podatak o većinskom udjelu izvoza u ukupnim prihodima na nivou grane od 66%. Svi poremećaji na svjetskom tržištu direktno se odražavaju na poslovanje ove privredne grane, ali uz ranije navedene prednosti, aktivnostima podrške restrukturiranja, uvođenja novih tehnologija, širenja tržišta i certificiranja po međunarodnim standardima, ostvarena je dobit za nivo grane u visini od preko 60 miliona KM.

Osnovni ekonomski pokazatelji privrednih društava u hemijskoj industriji Tuzlanskog kantona u 2016. godini

Oblasti Prerađivačke industrije koje se odnose na hemijsku industriju	Broj kompanija	Ukupan broj zaposlenih	Ukupna dobit	Ukupan prihod od prodaje	Prihod od izvoza	Procenat prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje
Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	2	983	0	196.554.962	156.274.427	80%
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	17	822	44.395.671	236.552.733	193.595.171	82%
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	2	65	99.361	8.175.224	333.150	4%
Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	27	449	14.975.868	96.067.832	1.569.372	2%
Vađenje soli*	1	390	647.594	26.789.736	17.759.108	66%
UKUPNO – Hemijska industrija Tuzlanskog kantona 2016.	49	2.709	60.118.494	564.140.487	369.531.228	66%

* Solana d.d. Tuzla predstavlja jednog od najznačajnijih nosilaca hemijske industrije Tuzlanskog kantona, ali je po šifri djelatnosti svrstana u vađenje soli, zbog čega je i ova grana djelatnosti uvrštena u pregled hemijske industrije.

Tehnološki fakultet Univerziteta u Tuzli sa odsjecima hemijskog inženjerstva i tehnologije sa smjerovima hemijsko inženjerstvo, hemija i inženjerstvo materijala, ekološko inženjerstvo i hemijska tehnologija i Farmaceutski fakultet Univerziteta u Tuzli, edukuju kadrove koji svoje zaposlenje nalaze u hemijskoj industriji Kantona i stečenim znanjima i vještinama doprinose daljem razvoju sektora. Kvalifikovana radna snaga za ovaj sektor edukuje se i u srednjim stručnim školama na Kantonu sa zanimanjima za potrebe ove djelatnosti: farmaceutski tehničar, hemijski tehničar biotehnološkog smjera te hemijski tehničar u farmaceutskoj proizvodnji.

4.6. Turizam

Bogato kulturno-historijsko naslijeđe osnova je ponude u oblasti kulturnog turizma, a mineralni izvori podloga za razvoj kapaciteta zdravstvenog i wellness turizma, čije učešće raste iz godine u godinu na području Tuzlanskog kantona.

Kulturno-historijsko naslijeđe – mogućnost razvoja turizma

Na području Tuzlanskog kantona je evidentirano 687 jedinica naslijeđa među kojima je 39 nacionalnih spomenika, poput Šarene džamije sa haremom u Tuzli i Starog grada Gradačac sa Gradašćevića kulom, 271 spomenika kulturno-historijskog naslijeđa, 139 graditeljskih spomenika, 87 jedinica etnološkog naslijeđa i 97 jedinica prirodnog naslijeđa. Spomenici pripadaju različitim historijskim periodima i otvoreni su za posjete turista. Najveći i najstariji arheološki lokalitet je uže područje grada Tuzle (sojениčko naselje iz neolita), dok je u historijskom i društvenom miljeu srednjovjekovne bosanske države nastala karakteristična kulturna pojava Bosne, raširena na Tuzlanskom kantonu – stećci, te Kameni grad u Srebreniku i Kula u Gradačcu.

Mineralni izvori – mogućnost investiranja u kapacitete zdravstvenog i wellness turizma

Veće akumulacije termomineralnih voda nalaze se u području sprečanskog rasjeda, koji predstavlja najveću rasjednu zonu u bivšoj Jugoslaviji. Akumulacija termalnih voda, koja se prostire u pojasu uz rijeku Spreču, od Suhog polja preko Gračanice do Miričine, predstavlja jednu od vodoobilnijih akumulacija ove vrste termi na području bivše Jugoslavije. Eksploatacioni kapaciteti ležišta omogućavaju zahvat vode sa najmanje 20 eksploatacionih bunara, orijentacionih dubina 30-1.000 m, prosječnog kapaciteta cca. 100 m³ u sekundi po bušotini. Do sada registrirani lokaliteti termalne vode su: Ilidža – Gradačac (lječilište, banja), Tuzla i Gračanica (termo bazeni).

Korištenje i ljekovitost slane vode iz Tuzle poznato je više od deset vijekova. Prvu analizu tuzlanske slane vode za zdravstvene potrebe radio je 1887. godine bečki balneolog Ernest Ludwig. Tuzlanska slana voda korištena je i za vrijeme Osmanskog i Austro-ugarskog imperija, te stoji podatak da je među pacijentima Slane banje u Tuzli bio i austrougarski car Franjo Josip. Na lokalitetu stare banje Bristol u Tuzli kompanija „Uni Bristol“ realizirala je jednu od najvećih investicija u oblasti turizma na području Kantona, obnavljajući vjekovnu tradiciju liječenja slanom vodom, izgradnjom kompleksa koji, između ostalog, sadrži polikliniku sa banjaskim lječilištem, modernu banju te zdravstveno-rekreativni kompleks.

Prema podacima Svjetske turističke organizacije UNWTO, BiH je definirana kao jedna od tri turističke destinacije u svijetu s ukupnim potencijalom rasta turističkog tržišta od 10,5% (za period do 2020. godine). Nakon šestogodišnjeg procesa kandidiranja, 30 nekropola stećaka sa područja Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore upisano je u 2016. godini na Listu svjetske kulturne baštine. Na listi se nalazi ukupno 30 nekropola, od kojih se 22 nalaze na teritoriju Bosne i Hercegovine, po tri na području Srbije i Crne Gore i dvije na teritoriju Hrvatske.

Od 1968. godine sprovode se brojne naučne analize, koje potvrđuju višestruku ljekovitost kladanjske mineralne vode koju je u XVII stoljeću znameniti turski putopisac Evlija Čelebija nazvao „Izvorom mladosti“ ili „Muškom vodom“ i kojoj se pripisuju ljekovita svojstva, prvenstveno u smislu jačanja fizičke sposobnosti. Na ovom lokalitetu se nalazi hotelski kompleks Muška voda i izvor Muške vode. U sklopu hotela nalazi se brana, sportski poligon i stadion, što ga čini povoljnim za pripreme sportskih ekipa.

Brojna su bogatstva turističke ponude Tuzlanskog kantona koja bi uz postojeće prednosti i naslijeđe, uz inovativan pristup prilagođen svjetskim trendovima i ulaganjima, postala zamajac razvoja ostalih privrednih grana Kantona, ali i razvoja cjelokupnog područja, čime se otvara prostor za nove investitore sa brojnim mogućnostima.

Bogatstvo turističke ponude Tuzlanskog kantona

Etno turizam	- Etno avlija Mačkovac - Bosanska avlija Mala Lohinja – Gračanica
Historijski turizam	- Gradačaka tvrđava - Arheološki park neolitskog sojeničkog naselja u Tuzli - Tvrđava Gradina u Srebreniku - Nekropole stećaka u Kladnju, Banovićima, Živinicama, Kalesiji, Tuzli, Teočaku i Sapni - Kamene kugle u Teočaku - Turistički voz Ćiro
Vodeni turizam	- Termalna banja „Ilidža“ Gradačac u kojoj se primjenjuju savremene metode liječenja i medicinske rehabilitacije, bazirane na ljekovitim svojstvima mineralne vode. - Kompleks Panonskih jezera Tuzla, smješten u centru grada, obuhvata tri umjetna slana jezera, slane slapove, Sojeničko neolitsko naselje, sportske terene i druge prateće sadržaje. Slana jezera osim što predstavljaju atraktivno kupalište za brojne posjetioce, imaju i ljekovita svojstva zahvaljujući sadržaju soli i drugih minerala. - Jezero Modrac u Lukavcu je jedna od najvećih akumulacija u bivšoj Jugoslaviji. Pogodno je za sportski ribolov, te se njime osigurava tehnološka voda za industrije Tuzle i Lukavca. - Rajsko jezero u Bašigovcima (općina Živinice) - Kako bi iskoristili ovaj prirodni resurs, mještani i Općina Živinice su realizirali aktivnosti na uređenju obale jezera koje obiluje ribnim potencijalom, ali je odlična destinacija i za kupaće. - Jezero Hazna Gradačac površine 1 km² sa uređenim plažama i drugim sadržajima za odmor i rekreaciju uz prirodni okoliš i čistu vodu. - Jezero Vidara Gradačac – površine 7 km², vjestačka akumulacija sa kapacitetom od preko milion m³ vode koje je poprište značajnih sportskih dešavanja u organizaciji sportsko ribolovnog udruženja. - Jezero Bistarac Lukavac je poznato po svojoj čistoći, moderno uređenom kupalištu, velikom autokampu, sportskim terenima, velikom parking prostoru, uređenim piknik mjestima. Pogodno je za sportski ribolov. - Jezero Sniježnica kod Teočaka napravljeno sedamdesetih godina za potrebe Termoelektrane Ugljevik - raj za ljubitelje pecanja i kupanja.
Vjerski turizam	- Djevojačka pećina Kladanj - Ulaz u pećinu je oko 30 metara visoko iznad desne obale rječice Bukovice. Jedno je od najznačajnijih dovišta koje okuplja i do pedesetak hiljada hodočasnika u jednom danu. U pećini su pronađeni crteži – gravure , koji zauzimaju prostor od oko 15 metara dužine i koji upućuju na epohu starijeg kamenog doba – paleolitika, stare i preko 10. 000 godina. - Sakralni objekti (džamije, crkve)
Sajamski i privredni turizam	Među značajnijim sajmovima ističu se: - Sajam šljive u Gradačcu, - Dani jagodičastog voća u Čeliću, - Sajam poduzetništva i obrta u Gračanici, - Međunarodni sajam turizma, lova i ribolova u Lukavcu “LIST” na kojima se prezentira i turistička ponuda Kantona i osigurava promocija i povezivanje privrednih subjekata i investitora.
Sportski turizam	- Kao jedno od najčešćih mjesta za pripreme sportskih klubova sa područja BiH, ali i bivše Jugoslavije jeste kompleks Muška voda Kladanj koji između ostalog sadrži hotel, branu, sportski poligon i stadion, što ga čini povoljnim za pripreme sportskih ekipa. - Planinarenje, lov i ribolov, biciklizam, speleologija, hipodromi.

Kao izuzetno značajna mogućnost u kreiranju ponude zdravstvenog turizma na raspolaganju je i ponuda kombinacije kliničkih zdravstvenih usluga – kardiovaskularne operacije i intervencije, dermatološke i slično, u kojima su JZU Univerzitetsko-klinički

centar, Centar za srce BiH i privatne ordinacije daleko cjenovno konkurentnije u odnosu na iste u inostranstvu, a kvalitetom usluge nimalo ne zaostaju.

Turizam Tuzlanskog kantona

Razvoju turizma na području Tuzlanskog kantona doprinose slijedeće komparativne prednosti:

- bogato kulturno-historijsko naslijeđe,
- bogatstvo mineralnih, termalnih i termomineralnih voda,
- kvalitetna saobraćajna povezanost Kantona drumskim, željezničkim i avio saobraćajem sa raznim destinacijama BiH, susjednih zemalja i Evrope,
- kvalifikovana radna snaga.

Turizam Tuzlanskog kantona posjeduje predispozicije za ostvarenje snažnog rasta, uzimajući u obzir prirodna bogatstva, bogatu baštinu i historiju, dobar geografski položaj, sjajnu gastronomsku ponudu po prihvatljivim cijenama i status još uvijek nepoznatog turističkog odredišta za glavna tržišta. U Tuzli se nalazi i Turistički Info Centar, u kojem turisti mogu pronaći sve neophodne informacije o turističkoj ponudi grada Tuzle, Tuzlanskog kantona i BiH, podatke o raspoloživom smještaju, aktuelnim zbivanjima u gradu, kao i turističke karte i suvenire. Posjetiteljima Tuzlanskog kantona na raspolaganju je veliki dijapazon smještajnih kapaciteta te su obezbjeđene usluge turističkih agencija, organizacija, info centara te certificiranih turističkih vodiča koordiniranih od strane Turističke zajednice Tuzlanskog kantona (www.tourism-tk.ba).

Jeftini letovi iz evropskih destinacija (Bazel, Berlin, Billund, Bratislava, Dortmund, Eindhoven, Frankfurt, Friedrichshafen, Göteborg, Köln, London, Malmö, Memmingen, Nürnberg, Stockholm i Vaxjo) brojnoj bosanskohercegovačkoj dijaspori omogućili su da, zbog kraćeg vremena i manjih troškova potrebnih za putovanje, provedu duži odmor na području Tuzlanskog kantona i Bosne i Hercegovine i iskuse turističku ponudu ovog područja.

Pedeset i šest privrednih društava poslovalo je u odabranim djelatnostima turizma na području Tuzlanskog kantona u 2016. godini i zapošljavalo ukupno 359 radnika. Privrednu strukturu turizma ipak u najvećoj mjeri čine obrtnici, pa i kućne radinosti. U periodu od 2012. godine do danas evidentan je trend rasta broja dolazaka turista u Tuzlanski kanton, te je u 2016. godini zabilježeno preko 120.000 evidentiranih noćenja, što je jedan od direktnih pokazatelja opredijeljenosti razvoju turizma. Pored toga, unapređenjem turističke sadržine i povezivanjem Tuzlanskog kantona s Evropom uspostavom niskobudžetnih letova sa tuzlanskog aerodroma, stvorene su investicione mogućnosti u sektoru turizma.

Osnovni ekonomski pokazatelji privrednih društava u turizmu Tuzlanskog kantona u 2016. godini

Oblasti turizma	Broj kompanija	Ukupan broj zaposlenih	Ukupna dobit	Ukupan prihod od prodaje	Prihod od izvoza	Procenat prihoda od izvoza u ukupnom prihodu od prodaje
Smještaj	19	170	334.791	5.462.365	0	0%
Putničke agencije, organizatori putovanja, turoperator i ostale rezervacijske usluge te djelatnosti u vezi s njima	22	52	336.360	7.560.098	523.275	7%
Sportske, zabavne i rekreacijske djelatnosti	15	137	294.893	4.638.960	0	0%
UKUPNO – Turizam Tuzlanskog kantona 2016.	56	359	966.044	17.661.423	523.275	3%

Izvor: Podaci Finansijsko-informatičke agencije

Struktura prirodnih, odnosno naslijeđenih i izgrađenih elemenata turističke ponude na prostoru Tuzlanskog kantona ide u prilog opredjeljenju da se kreira multidimenzionalna turistička ponuda, te da se ista kombinuje sa drugim granama privrednih djelatnosti. Potencijalu za rast sektora doprinosi i radna snaga sa specijaliziranim znanjima stečenim u okviru nastave koja se organizuje u Turističko-ugostiteljskoj školi Tuzla, kao i sve veći broj starih i tradicionalnih zanata.

5. Uređena poduzetnička infrastruktura za greenfield i brownfield investicije

Tuzlanski kanton potencijalnim investitorima stavlja na raspolaganje uspostavljenu mrežu poslovnih zona, tehnoloških parkova i poslovnih inkubatora, sa razvijenom infrastrukturom, mješovitim vlasništvom (javno i privatno) i mogućnostima greenfield i brownfield investicija u različite privredne grane. Ministarstva i organi uprave Tuzlanskog kantona i lokalne vlasti Tuzlanskog kantona, u svakom trenutku, stoje na raspolaganju potencijalnim investitorima za kontaktiranje i pomoć u uspostavi poslovanja u navedenim subjektima poduzetničke infrastrukture.

Uvažavajući značaj poduzetničke infrastrukture za razvoj poduzetništva i cjelokupne privrede Tuzlanskog kantona, Ministarstvo razvoja i poduzetništva Tuzlanskog kantona izradilo je, a Vlada Tuzlanskog kantona u novembru 2017. godine prihvatila Informaciju o stanju poduzetničke infrastrukture na području Tuzlanskog kantona sa smjericama za poduzimanje aktivnosti u 2018. godini. Jedan od ciljeva Informacije jeste da stvori podlogu za izradu nacrtu Zakona o poduzetničkoj infrastrukturi Tuzlanskog kantona kako bi se stvorila regulatorna osnova za dalji razvoj ovog postulata razvoja poduzetništva i privrede Kantona, a sve u funkciji bržeg rasta poduzetništva, povećanja investicija i zaposlenosti. Od subjekata poduzetničke infrastrukture na području Tuzlanskog kantona uspostavljene su poslovne zone, tehnološki parkovi i poduzetnički inkubatori, dok ostale subjekte poduzetničke infrastrukture čine komore, razvojne agencije i udruženja.

5.1. Poslovne zone

Na području Tuzlanskog kantona na raspolaganju je 29 poslovnih zona, i to 23 postojeće i 6 u fazi iniciranja uspostave.

Poslovne zone na području Tuzlanskog kantona

Grad/Općina Kantona	Naziv	Vrsta/Status	Površina (ha)	Kontakt
Banovići	Poslovna zona „Sadnice“	Planirana poslovna zona, djelimično izgrađena, cjelokupna površina poslovne zone je slobodna	24,08 ha	Služba za planiranje, razvoj i poduzetništvo +387 35 743 409 info@opcina-banovici.com.ba
Čelić	Poslovna zona „Brnjik“ urbano područje Vražići - Brnjik	Djelimično izgrađena, prostornim planom predviđena, nalazi se uz regionalne puteve R-458 i R-459	6,29 ha	Služba za privredu, promet i razvoj +387 35 668 654 privredacelic@gmail.com
	Poslovna zona „Cerik“ urbano područje Čelić - Ratkovići	Djelimično izgrađena, prostornim planom predviđena, nalazi se uz regionalne puteve R-458 i R-460	2,147 ha	
	Poslovna zona „Etivaža“ urbano područje Čelić - Ratkovići	Djelimično izgrađena, prostornim planom predviđena, nalazi se uz regionalne puteve R-458 i R-461	22,2 ha	
	Poslovna zona „Frigos - Sibovače“ urbano područje Čelić - Ratkovići	Djelimično izgrađena, prostornim planom predviđena, nalazi se uz regionalne puteve R-458 i R-462	4,168 ha	
	Poslovna zona „Šibošnica“ urbano područje Humci - Nahvioci	Djelimično izgrađena, prostornim planom predviđena, nalazi se uz regionalne puteve R-458 i R-463	1,024	

Grad/Općina Kantona	Naziv	Vrsta/Status	Površina (ha)	Kontakt
Doboj Istok	Poslovna zona „Luke“ u Brijesnici Maloj	U državnom vlasništvu, djelimično izgrađena sa obezbijeđenim priključcima i komunalnim uslugama, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Doboj	15 ha	Služba za finansije i poduzetništvo +387 35 720 421 privreda.dobojistok@bih.net.ba
	Poslovna zona „Starača“ u Klokotnici	U privatnom vlasništvu, djelimično izgrađena sa obezbijeđenim priključcima i komunalnim uslugama, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Doboj	30 ha	
Gračanica	Industrijska zona u Gračanici	Uspostavljena poslovna zona sa postojećom infrastrukturom, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Doboj	234 ha	Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije +387 35 700 803 z.dedic@opcina-gracanica.ba
Gradačac	Industrijska zona Gradačac	Uspostavljena poslovna zona sa obezbijeđenim priključcima i komunalnim uslugama.	143 ha	Služba za privredu, budžet i finansije +387 35 369 750 damir.kurjakovic@gradacac.ba
Kalesija	Poslovna zona „Kalesija Gornja“	Djelimično izgrađena sa obezbijeđenim priključcima, prostornim planom predviđena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Zvornik	15 ha	Služba za privredu i budžet +387 35 367 725 opcina@kalesija.ba
	Poslovna zona „Kalesija“	Izgrađena sa obezbijeđenim priključcima, prostornim planom predviđena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Zvornik	17 ha	
	Poslovna zona „Vukovije“	Djelimično izgrađena, prostornim planom predviđena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Zvornik	23,31	
	Poslovna zona „Memići“	Izgrađena sa obezbijeđenim priključcima, prostornim planom predviđena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Zvornik	28,9 ha	
	Poslovna zona „Tojšići“	Izgrađena sa obezbijeđenim priključcima, prostornim planom predviđena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Zvornik	8,16 ha	
Kladanj	Poslovna zona „Ravni stanovi“	Planirana poslovna zona u fazi iniciranja uspostave, neizgrađena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Sarajevo	24,4 ha	Služba za finansije, poduzetništvo i lokalni ekonomski razvoj +387 35 628 483 opcinakl@bih.net.ba
Lukavac	Industrijska zona Lukavac	Uspostavljena poslovna zona sa izgrađenom infrastrukturom i obezbijeđenim priključcima	12 ha	Služba za opću upravu, privredu i društvene djelatnosti +387 35 553 473 sluzba-oupdd@lukavac.ba
	Slobodna zona Lukavac	Uspostavljena poslovna zona sa izgrađenom infrastrukturom i obezbijeđenim priključcima	1,1 ha	
Sapna	Industrijsko-poslovna zona Sapna	Planirana poslovna zona, neizgrađena, ali su omogućeni priključci	2 ha	Služba za privredu, budžet i finansije +387 35 599 530 o.sapna@opcinasapna.ba
	Industrijsko-poslovna zona „Luke“	Uspostavljena poslovna zona, djelimično izgrađena, nalazi se uz regionalni put	1,3 ha	

Grad/Općina Kantona	Naziv	Vrsta/Status	Površina (ha)	Kontakt
Srebrenik	Poslovna zona „Špionica I“	Uspostavljena poslovna zona sa djelimično izgrađenom infrastrukturom i obezbijeđenim priključcima, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Orašje	11,2 ha	Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i investicije +387 35 369 156 opc.sreb@bih.net.ba
	Poslovna zona „Srebrenik 2“	Uspostavljena poslovna zona sa djelimično izgrađenom infrastrukturom i obezbijeđenim priključcima, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Orašje	30,9 ha	
	Poslovna zona Brezje	Planirana poslovna zona - u fazi iniciranja uspostave	Podaci nisu dostupni	
Teočak	Poslovna zona Teočak	Planirana poslovna zona - u fazi iniciranja uspostave	2,5 ha	Služba za privredu, finansije, prostorno uređenje i civilnu zaštitu +387 35 755 886 oteocak@bih.net.ba
Tuzla	Poslovna zona Razvojno - poduzetnički centar Tuzla - Inkubator Lipnica	Uspostavljena poslovna zona sa izgrađenom infrastrukturom i obezbijeđenim priključcima	16 ha	Služba za razvoj, poduzetništvo i društvene djelatnosti +387 35 307 380 vedranl@tuzla.ba
	Poslovna zona Kreka-Sjever	Uspostavljena poslovna zona sa djelimično izgrađenom infrastrukturom i obezbijeđenim priključcima	14 ha	
Živinice	Poslovna zona „Ciljuge 2“	Planirana poslovna zona - u fazi iniciranja uspostave	9,4 ha	Služba za lokalni ekonomski razvoj +387 35 743 300 fahrudin.fehric@opcinaizivinice.ba
	Poslovna zona „Novi Grad“	Postojeća poslovna zona, djelimično izgrađena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Sarajevo	5,5 ha	
	Poslovna zona „Maline“	Postojeća poslovna zona, djelimično izgrađena, nalazi se uz magistralni put Tuzla - Sarajevo	5,6 ha	

5.2. Tehnološki parkovi

Na području Tuzlanskog kantona se nalazi tehnološki park BIT Centar čiji osnivač je Grad Tuzla. BIT Centar Tuzla stvorio je idealan ambijent i podršku za kompanije koje posluju u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija, kako za start-up-e, tako i za kompanije koje već posluju. U cilju kreiranja finansijski stabilnih kompanija sa visokim potencijalom za rast i razvoj, kao i podrške i ubrzanja procesa razvoja kompanija lociranih u BIT Centru Tuzla, posebno za mlade educirane ljude, osigurana je adekvatna infrastruktura, specijalizirane usluge i treninzi.

Tehnološki parkovi na području Tuzlanskog kantona

Grad/ Općina Kantona	Naziv	Status	Površina (m ²)	Broj poslovnih subjekata - korisnika	Broj laboratorija	Kontakt
Tuzla	BIT (Business Innovation Technology) Centar	Postojeći tehnološki park	1.700 m ²	25	5	+387 35 304 650 info@bit.ba

5.3. Poduzetnički inkubatori

Tuzlanski kanton raspolaže i sa poduzetničkim inkubatorima, kao značajnim elementom poduzetničke infrastrukture.

- Razvojno-poduzetnički centar Tuzla je osnovan od strane Općine Tuzla 2003. godine, pri čemu je od samog osnivanja kreiran model poslovne zone sa inkubatorskim kapacitetima, sa namjenom smještaja i pružanja usluga podrške nastanku i razvoju preduzeća, kako za podršku novonastalim preduzećima, tako i za podršku već razvijenim preduzećima. Poslovna zona RPC Tuzla sastoji se od kompleksa kojeg čini 26 građevinskih objekata ukupne površine 9.613 m², od čega 21 objekat ukupne površine 9.037 m² koji pružaju mogućnost različitih poduzetničkih djelatnosti preduzećima koja su smještena u zoni. Ukupna zemljišna površina kompleksa poduzetničke zone iznosi 158.770 m².
- U okviru EU projekta „Business Environment Strengthening for more SMEs in Tuzla and Neighbouring Municipalities – BESt 4 SMEs“ na području općina Srebrenik i Kalesija uspostavljeni su Centri za podršku poduzetništvu s inkubacionim kapacitetima po uzoru na BIT Centar Tuzla. Funkcionalni Centri u Srebreniku, kao i u Kalesiji, uspostavljeni su u 2016. godini, a omogućavaju poslovno inkubiranje do 5 novih preduzeća u svakom od ova dva objekta.

Poduzetnički inkubatori na području Tuzlanskog kantona

Grad/ Općina Kantona	Naziv	Status	Površina (m ²)	Broj poslovnih subjekata - korisnika	Kontakt
Tuzla	Razvojno-poduzetnički centar Tuzla – Inkubator „Lipnica“	Postojeći poduzetnički inkubator	9.500 m ²	34	+ 387 35 806 371 rpc@rpctuzla.ba
Srebrenik	Centra za podršku poduzetništvu s inkubacionim kapacitetima	Postojeći poduzetnički inkubator	200 m ²	Do 5	+387 35 369 161 opc.sreb@bih.net.ba
Kalesija	Centra za podršku poduzetništvu s inkubacionim kapacitetima	Postojeći poduzetnički inkubator	200 m ²	Do 5	+387 35 631 259 opcina@kalesija.ba

6. Reformski orijentisana Vlada

Imajući u vidu značaj privrede za cjelokupan razvoj Tuzlanskog kantona, te oslanjajući se na opredjeljenja Vlade Tuzlanskog kantona usmjerenim ka unapređenju poslovnog ambijenta, otvaranju novih radnih mjesta i osiguranju privrednog razvoja, u oktobru 2017. godine je usvojen Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Tuzlanskog kantona, kojim je omogućeno spajanje Ministarstva razvoja i poduzetništva i Ministarstva industrije, energetike i rudarstva u jedno ministarstvo, koje će nositi naziv Ministarstvo privrede.

Pored općih poslova iz resorne nadležnosti, usluge koje će Ministarstvo pružati investitorima i svim ostalim privrednim subjektima između ostalog uključuju:

- informacije o pokretanju biznisa i investicionim mogućnostima na Tuzlanskom kantonu,
- tehnička podrška u procesu investiranja,
- povezivanje sa partnerskim institucijama koje pružaju podršku pri osnivanju preduzeća i povećanju zaposlenosti,
- postinvesticiona podrška za postojeće investitore (aftercare) koji provodi saradnička mreža na svim nivoima vlasti u BiH,
- informacije o programima podrške za investitore koje nude drugi nivoi vlasti i međunarodne institucije,
- poticaji za razvoj poduzetništva,
- podrška u pripremi aplikacija za programe podrške privrednim subjektima.

Dodatne informacije o nadležnostima ministarstava koja su od interesa za investitore dostupne su na web stranici Vlade Tuzlanskog kantona <http://www.vladatk.gov.ba/>.

U cilju unapređenja informisanosti privrednika i investitora, u aprilu 2016. godine na domeni „mrp.tk.gov.ba“ uspostavljen je prvi „Info pult za preduzetnike i investitore“ koji sadrži sve relevantne informacije o pokretanju ili razvoju poslovne aktivnosti, odnosno o mogućnostima investiranja na području Tuzlanskog kantona, preciznije svih 13 lokalnih zajednica Tuzlanskog kantona, Posavskog kantona, općine Odžak i opštine Modriča. Info pult sadrži informacije o registraciji privrednih društava i obrta, izmjenama, prekidu poslovanja, informacije o mogućnostima finansiranja, bazu poslovnih zona, bazu pružaoca usluga, bazu investicionih projekata, informacije o poticajima i drugim javnim pozivima za privrednike i investitore, informacije o radu resornih ministarstva u Vladi Tuzlanskog kantona i jedinica lokalne samouprave koje su obuhvaćene projektom Info pulta, kontakte nadležnih institucija za oblast poduzetništva investiranja te druge korisne informacije potrebne privrednicima i investitorima. Info pult je izrađen kao savremeno softversko rješenje te time kompatibilan sa servisom za prevođenje Google-a, što omogućava prevod sadržaja Info pulta na jezike dostupne u okviru navedenog servisa.

Na zvaničnoj web stranici Vlade Tuzlanskog kantona postavljen je Elektronski registar administrativnih postupaka u kojem su za svaki postupak navedeni neophodni dokumenti/prilozi, takse/naknade, rokovi i ostali bitni elementi za vođenje administrativnih postupaka.

Podaci o elektronskim registrima sa pojedinostima o dozvolama i licencama koje bi investitorima mogle biti potrebne u BiH, Federaciji BiH, Tuzlanskom kantonu, pojedinim općinama i Gradu Tuzli

Naziv institucije	Link za pristup elektronskom registru
Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO)	http://rap.mvteo.gov.ba/egfVwOdlukaJedinice.aspx
Federacija BiH	http://fbihvlada.gov.ba/bosanski/ereg/index.php
Tuzlanski kanton	http://www.vladatk.kim.ba/component/content/article?id=5317
Grad Tuzla	http://80.65.71.100/eregistar/egfVwOdlukaJedinice.aspx
Općina Srebrenik	https://srebrenik.ba/home/invest-srebrenik-ba/news
Općina Živinice	http://opcinaivinice.ba/e-registar

Fiskalni i nefiskalni poticaji dostupni su investitorima na svim nivoima vlasti u BiH.

Liste fiskalnih i nefiskalnih investicijskih poticaja

Naziv institucije	Link za pristup listi fiskalnih i nefiskalnih investicijskih poticaja
Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO)	http://www.mvteo.gov.ba/izvjestaji_publikacije/izvjestaji/default.aspx?id=6176&langTag=bs-BA
Agencija za promociju stranih investicija (FIPA)	http://www.fipa.gov.ba/informacije/povlastice/strani_investitori/default.aspx?id=141&langTag=bs-BA
Tuzlanski kanton	http://www.vladatk.kim.ba/component/content/article/533-ministartstva/ministarstvo-razvoja-i-poduzetnistva/dokumenti-mrp/poticaji/4971-popis-dostupnih-investicijskih-poticaja-investitorima-u-tk

Kroz tematske radne grupe i interesorne timove Vlada Tuzlanskog kantona radi na analizi propisa koji određuju poslovno okruženje Kantona, kreira prijedloge za izmjene propisa koje upućuje nižim i višim nivoima vlasti, a u skladu sa svojim nadležnostima provodi kontinuirane izmjene propisa u cilju unapređenja poslovnog okruženja.

7. Okvir za razvoj Tuzlanskog kantona

Vlada Tuzlanskog kantona, uz podršku Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDP), zajedničke inicijative Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) i Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) izradila je **Strategiju razvoja Tuzlanskog kantona za period 2016. - 2020. godina**, ključni strateško-planski dokument Tuzlanskog kantona, koji treba da podstiče njegov budući rast i razvoj. Strategija obuhvata ekonomski i društveni aspekt, ali i aspekte zaštite i unapređenja okoliša i prostora. Izrađena je kao okvir za definisanje zajedničkih ciljeva, poticanja lokalnih snaga, ali i kao odgovor na izazove budućeg razvoja Kantona i sveukupnog života u njemu. Vizija razvoja, te strateški ciljevi razvoja kantona definirani su na period od 5 godina.

„Tuzlanski kanton - otvorena, ekonomski atraktivna i društveno dinamična evropska regija, koja na prepoznatljiv način osigurava spoj industrijske tradicije, održivog razvoja i kvalitete života za svoje građane i ljude koji u njemu borave, rade i investiraju.“

Ova vizija ostvarit će se kroz postizanje ključnih razvojnih ciljeva:

1. Osigurati stabilnost i prosperitet razvoja privrede Tuzlanskog kantona;
2. Uspostaviti efikasne sisteme upravljanja razvojem ljudskih potencijala i tržišta rada, u cilju povećanja zapošljavanja;
3. Poboljšati kvalitetu života, sigurnost i socijalnu uključenost građana i učiniti politiku socijalne zaštite pravičnom i djelotvornom;
4. Modernizovati i učiniti ekonomski održivom javnu infrastrukturu, prvenstveno saobraćajnu, vodnu i energetska;
5. Uspostaviti funkcionalan sistem zaštite okoliša i održivog upravljanja prirodnim resursima

U procesu izrade kantonalnih strategija razvoja, Tuzlanski kanton je imao lidersku poziciju što je rezultiralo činjenicom da je Strategija razvoja Tuzlanskog kantona za period 2016 - 2020. godina bila prva usvojena strategija razvoja.

Strategiju razvoja Tuzlanskog kantona za period 2016. - 2020. godina možete pronaći na linku

<http://www.vladatk.kim.ba/vlada-tk/strategija-razvoja-tuzlanskog-kantona-za-period-2016-2020-godina>

Vlada Federacije BiH je krajem marta 2017. godine usvojila Zakon o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine, kojim su uređeni ciljevi i načela razvojnog planiranja i upravljanja razvojem Federacije BiH, kantona i jedinica lokalne samouprave, te uređene vrste strateških kao i dokumenata neophodnih u postupku njihove implementacije, odgovorna tijela, proces razvojnog planiranja i upravljanja, zatim programiranje, monitoring, evaluaciju i izvještavanje, finansiranje implementacije strateških dokumenata i nadzor. Zakonom je takođe definisano da Vlade kantona u roku 6 mjeseci od dana stupanja na snagu donesu akte o formiranju Vijeća za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u kantonima.

U skladu s navedenim je Vlada Tuzlanskog kantona, na prijedlog Ministarstva razvoja i poduzetništva, imenovala **Vijeće za razvojno planiranje i upravljanje razvojem u Tuzlanskom kantonu**. Ovo vijeće predstavlja tijelo Vlade Tuzlanskog kantona koje ima savjetodavnu ulogu u procesima definiranja, implementacije, monitoringa, evaluacije i izvještavanja o realizaciji razvojnih prioriteta u Tuzlanskom kantonu, te djeluje u skladu sa principima partnerstva i saradnje, a čine ga premijer Kantona, općinski načelnici, odnosno gradonačelnici jedinica lokalne samouprave u sastavu kantona i drugi socijalno - ekonomski partneri.

Osnovni zadaci Vijeća Tuzlanskog kantona će biti razmatranje i davanje preporuka o ključnim razvojnim prioritetima u Tuzlanskom kantonu, kao što su strateški dokumenti Bosne i Hercegovine, Strategija razvoja Federacije, strategije razvoja kantona, sektorske strategije kantona, strategije razvoja jedinica lokalne samouprave i njihova usklađenost sa strateškim dokumentima kantona; razvojni programi koji zahtijevaju zajedničko djelovanje različitih institucija Tuzlanskog kantona i jedinica lokalne samouprave, godišnji izvještaji o implementaciji strategije razvoja i sektorskih strategija Tuzlanskog kantona i dr. Jedan od ključnih zadataka vijeća će biti i razmatranje i davanje preporuka u pogledu problema i razvojnih potencijala Tuzlanskog kantona, te drugi poslovi od značaja iz oblasti razvojnog planiranja i upravljanja razvojem u Tuzlanskom kantonu.

8. Jednostavan i brz pristup tržištima

Tuzlanski kanton karakteriše vrlo povoljna geostrateška pozicija i logistička infrastruktura koja se ogleda u:

- udaljenosti od svega 30 km od granice sa Republikom Hrvatskom (Evropska Unija),
- granici sa Srbijom i pristupom transportnim koridorima prema Centralnoj Evropi, Turskoj i Bliskom Istoku,
- blizini budućeg transnacionalnog koridora Vc koji povezuje Centralnu Evropu sa Jadranskim morem,
- povezanosti sa riječnom lukom Brčko koja je povezana sa Evropskom željezničkom mrežom,
- postojanju Međunarodnog aerodroma Tuzla sa 16 avio linija i charter letovima.

Cestovni saobraćaj je najzastupljeniji vid masovnog i individualnog transporta na području Tuzlanskog kantona, zahvaljujući svojim prednostima koje ima u odnosu na ostale vidove saobraćaja. Uključivanje Tuzlanskog kantona u evropske i bh. transportne tokove obezbjeđeno je kroz razvijenu mrežu saobraćajnica visokog ranga na području Kantona.

Mrežu cesta na području Tuzlanskog kantona čine:

magistralne (311 km), regionalne (340,4 km) i lokalne ceste i ulice u gradovima (1.500 km), a u perspektivi i autoceste i to: autocesta Tuzla – rijeka Sava (Orašje) spoj na koridor X (Salzburg – Ljubljana – Zagreb – Beograd – Niš – Skoplje) i autocesta Tuzla – Žepče, spoj na koridor Vc (Budimpešta – Sarajevo – Ploče).

Povezanost sa međunarodnim putnim pravcima

- Magistralna cesta M-112 (Tuzla – Doboj) se povezuje sa Evropskom cestom E-73 (Budimpešta – Mohač – Osijek – Đakovo – Šamac – Zenica – Mostar – Metković – koja predstavlja i autocestu na koridoru Vc).
- Magistralna cesta M-113 (Šićki Brod – Donji Hrgovi – Orašje) je povezana sa autocestom A-3 (Zagreb – Beograd – autocestu na koridoru X).
- Magistralna cesta M-211 (Simin Han – Bjeljina) je povezana sa Evropskom cestom E-70 (Ljubljana – Zagreb – Beograd).

Željeznički saobraćaj zbog svoje specifičnosti i niza prednosti, je, također, veoma zastupljen u Tuzlanskom kantonu, ali uglavnom u prijevozu tereta, dok je njegova zastupljenost u prijevozu putnika manja. Željeznička mreža Kantona obuhvata slijedeće pruge: Tuzla – Doboj, Živnice – Zvornik i Brčko – Banovići, u ukupnoj dužini od 187,30 km.

Tuzlanski kanton ima dobru cestovnu i željezničku komunikaciju **sa lukom Brčko**, koja se nalazi u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, na desnoj obali plovnog puta rijeke Save. Luka Brčko je povezana sa Evropskom željezničkom mrežom, saobraćajnicom Tuzla - Vinkovci. Godine 1946. sagrađena je pruga Brčko - Banovići čime je luka Brčko, uspostavila direktnu željezničku vezu sa tuzlanskim privrednim bazenom.

Osnivanjem JP „Međunarodni aerodrom Tuzla” stvorile su se osnovne pretpostavke za razvoj i unapređenje **zračnog saobraćaja** na području Tuzlanskog kantona, kako u oblasti prijevoza putnika tako i u oblasti cargo prijevoza. Razvoj zračnog saobraćaja na području Tuzlanskog kantona je u ekspanziji, naročito u oblasti prijevoza putnika gdje je avio kompanija sa sjedištem u Mađarskoj (EU) „Wizz-Air”, najveća nisko-budžetna avio kompanija na prostoru centralne i istočne Evrope kao i vodeća avio kompanija u Bosni i Hercegovini, od 2013. godine do danas povezala Međunarodni aerodrom Tuzla sa Evropom kroz uspostavu 16 avio linija u 7 zemalja i pozicioniranjem dva bazna aviona, što je doprinijelo kreiranjem velikog broja novih radnih mjesta. U toku četiri godine vršenja operacija na Međunarodnom aerodromu Tuzla, Wizz-Air je prevezao preko milion putnika u okviru svoje mreže nisko-budžetnih ruta i tako kontinuirano širio lepezu usluga obezbjeđujući prihvatljive mogućnosti putovanja za svoje korisnike. Osim ovih redovnih linija, sa aerodroma se u toku ljetnih mjeseci, organizuju i charter letovi za ljetovanje u Turskoj, prijevoz tereta kao i otprema i doprema generalne avijacije.

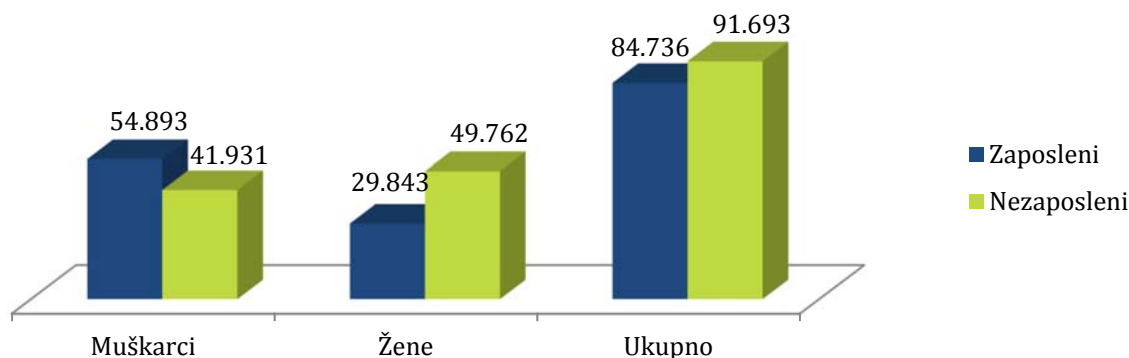
U narednom periodu planirane su investicije u unapređenje infrastrukture na Međunarodnom aerodromu Tuzla, rekonstrukciju i dogradnju putničkog terminhala, te izgradnju cargo centra.

9. Kvalifikovana radna snaga

Tuzlanski kanton je **najmnogoljudniji Kanton** u Federaciji Bosne i Hercegovine sa ukupno 445.028 stanovnika, prema konačnim rezultatima popisa stanovništva iz 2013. godine, što čini gustinu naseljenosti od 168 stanovnika po km², i 20,1% ukupnog stanovništva Federacije BiH, odnosno 12,6% ukupnog stanovništva Bosne i Hercegovine. Tuzlanski kanton je poznat po svojoj industrijskoj tradiciji i vrijednoj radnoj snazi koja je bila nosilac izgradnje i razvoja velikih industrijskih postrojenja jugoslovenske privrede. Mnoga industrijska postrojenja nisu preživjela tranzicijski proces, što je uzrokovalo povećan nivo nezaposlenosti, ali i povećan interes ka poduzetništvu stanovništva Tuzlanskog kantona i povećanju broja uspješnih start-up

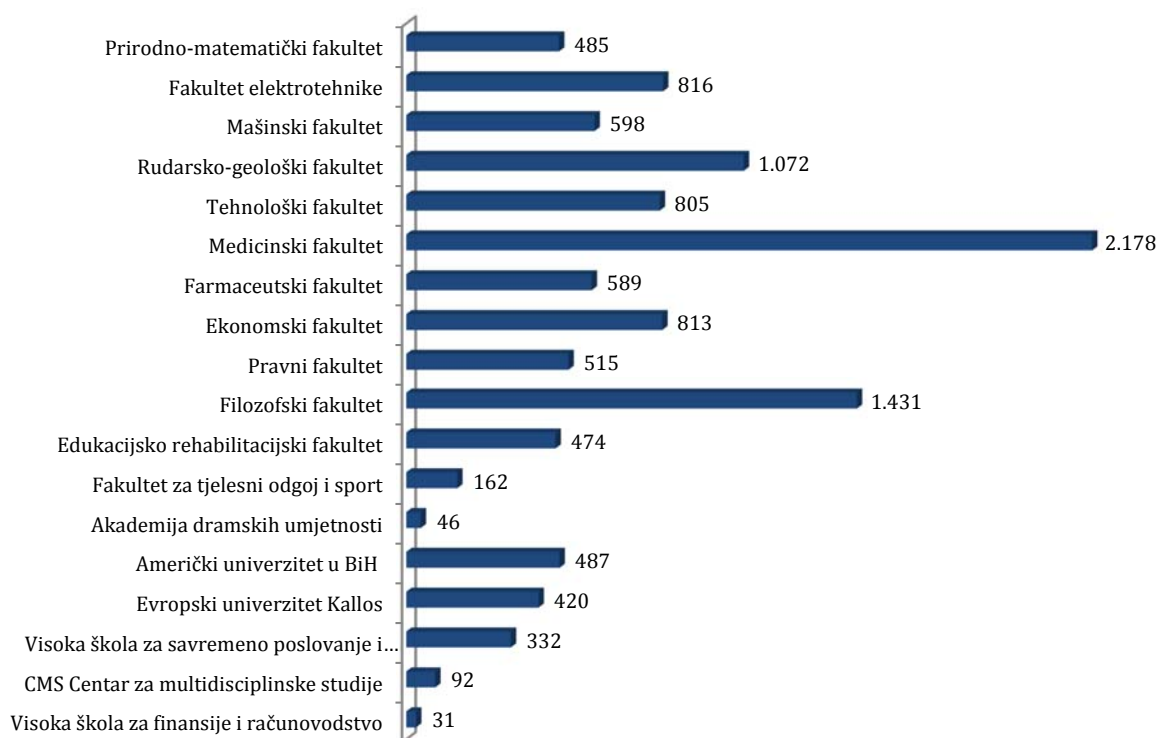
biznisa u raznim granama industrije. Osim toga, obrazovni sistem na području Tuzlanskog kantona je snažno orijentisan na obrazovanje kadrova za potrebe industrijskih grana koje su okosnica rasta i razvoja Tuzlanskog kantona.

Pregled zaposlenih i nezaposlenih osoba na području Tuzlanskog kantona u 2016. godini prema spolu

U Tuzlanskom kantonu je zabilježen porast broja zaposlenih na kraju 2016. godine, a registrovano je i smanjenje nezaposlenost za blizu 5% u odnosu na prethodnu godinu. Strukturu nezaposlenih osoba preovladavaju osobe ženskog spola (49.762) i KV zanimanja (30.069). Na visokoškolske ustanove na području Tuzlanskog kantona u 2016. godini upisano je ukupno 11.346 studenata, od čega 9.984 na Univerzitetu u Tuzli, a 1.362 na privatne visokoškolske ustanove sa sjedištem u Tuzli.

Pregled upisanih studenata na visokoškolske ustanove na području Tuzlanskog kantona u 2016. godini

Univerzitet u Tuzli organizuje i izvodi nastavno-naučni proces na 13 fakulteta: Akademija dramskih umjetnosti, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Ekonomski fakultet, Fakultet elektrotehnike, Fakultet za tjelesni odgoj i sport, Farmaceutski fakultet,

Filozofski fakultet, Mašinski fakultet, Medicinski fakultet, Pravni fakultet, Prirodno-matematički fakultet, Rudarsko-geološko-građevinski i Tehnološki fakultet. Nastava na Američkom univerzitetu u Bosni i Hercegovini se temelji na američkom liberalnom obrazovanju sa dodiplomskim, postdiplomskim i doktorskim studijima, koji su u skladu s bolonjskim principima, te su i nastavni planovi i pravila studiranja usklađeni sa istim. Evropski univerzitet Kallos u Tuzli u okviru šest fakulteta na sva tri nivoa studija, realizuje licencirane studijske programe iz oblasti pravnih, ekonomskih, političkih, pedagoških, tehničkih i zdravstvenih nauka. Mogućnost za obrazovanje se pruža studentima i u okviru Visoke škole za savremeno poslovanje i informacione tehnologije, i to iz područja savremenog poslovanja, informacionih tehnologija, i tržišnih komunikacija, kao ključne osnove privrednog razvoja i izgradnje konkurentnosti nacionalne ekonomije. Centar za multidisciplinske studije CMS Tuzla je usmjeren na edukaciju budućih zaposlenika u oblasti ekonomije, saobraćaja, energetike, informacijskih sistema i tehnologija, zaštite na radu i zaštite od požara, nastavnika i naučnika, a temelji se na savremenim postupcima podučavanja, humanosti i strogim etičkim načelima. Visoka škola za finansije i računovodstvo FINra Tuzla osnovana je 2016. godine, a prva generacija studenata je upisana i pohađa nastavu u akademskoj 2016/2017. godini, a studentima je omogućeno i provođenje prakse u privatnim i javnim kompanijama i institucijama.

Na području Tuzlanskog kantona egzistira 36 srednjih škola, u kojima je u školskoj 2016/2017. godini nastavu pohađalo 15.751 učenik, a ukupno 4.524 učenika je u školskoj 2015/2016. godini završilo srednju školu.

Potencijalima za rast privrednih grana koje su okosnice razvoja Tuzlanskog kantona (drvena industrija, metaloprerađivačka industrija, prehrambena industrija i poljoprivredna proizvodnja, industrija plastike i alata i hemijska industrija) doprinosi i obrazovanje kadrova na visokoškolskim ustanovama, ali i srednjim stručnim školama. Pored općih zanimanja, stručni profili koji se edukuju na Mašinskom fakultetu, Fakultetu elektrotehnike, Građevinskom fakultetu, Farmaceutskom fakultetu i Tehnološkom fakultetu stvaraju bazu specijalizirane radne snage za navedene propulzivne industrije.

Ukupno 3.186 učenika je završilo srednje stručno obrazovanje u školskoj 2015/2016. godini, a 2.232 učenika su upisana u srednje stručne škole na području Kantona u školskoj 2016/2017. uključujući i stručne profile usmjerene na navedene industrije.

Pregled broja učenika koji su završili srednje stručno obrazovanje u školskoj 2015/2016. godini i broj upisanih učenika u srednje stručne škole u školskoj 2016/2017. godini za zanimanja IV stepena stručnih profila za industrije sa izrazitim potencijalom rasta Tuzlanskog kantona

Rb.	Stručno zvanje/zanimanje - IV stepen	Broj učenika koji su završili obrazovanje u školskoj 2015/2016. godini	Broj upisanih učenika u školskoj 2016/2017. godini
1	Arhitektonski tehničar (EU VET II)	34	55
2	Ekonomski tehničar - smjer bankarstvo i osiguranje	-	13
3	Ekonomski tehničar - smjer carinski tehničar	-	25
4	Ekonomski tehničar (finansijsko-računovodstveni smjer) (EU VET II)	269	150
5	Ekonomski tehničar (komercijalni smjer) (EU VETII)	163	74
6	Elektrotehničar energetike	202	-
7	Elektrotehničar računarske tehnike i automatike	64	-
8	Elektrotehničar elektronike	31	-
9	Farmaceutski tehničar	93	76
10	Fizioterapeutski tehničar	63	28
11	Geodetski tehničar (EU VET II)	20	15
12	Geološki tehničar (EU VET 3)	27	-
13	Ginekološko-akušerska sestra-tehničar	31	25
14	Građevinski tehničar (EU VET II)	48	40
15	Grafički dizajner	-	9
16	Grafički tehničar - Web dizajner	21	17
17	Hemijski tehničar biotehnološkog smjera	20	-
18	Hemijski tehničar mikrobiolog	28	-

Rb.	Stručno zvanje/zanimanje - IV stepen	Broj učenika koji su završili obrazovanje u školskoj 2015/2016. godini	Broj upisanih učenika u školskoj 2016/2017. godini
19	Hemijski tehničar u farmaceutskoj proizvodnji	-	24
20	Hemijski tehničar u farmaceutskoj tehnologiji	61	28
21	Hemijski tehničar-nutricionista	-	26
22	Kozmetički tehničar (EU VET 3)	31	22
23	Mašinski tehničar energetike	17	-
24	Mašinski tehničar opći smjer	30	20
25	Mašinski tehničar operator za CNC mašine	72	93
26	Mašinski tehničar za kompjutersko projektovanje	267	133
27	Medicinska sestra tehničar	414	446
28	Medicinski tehničar (EU VET 3)	31	31
29	Pedijatrijska sestra-tehničar	60	-
30	Poljoprivredni tehničar (EU VET 1)	128	31
31	Poslovno-pravni tehničar (EU Phare VET)	140	96
32	Prehrambeni tehničar (EU VET 1)	30	15
33	Rudarski tehničar	78	29
34	Slikarski dizajner	-	9
35	Šumarski tehničar	56	-
36	Tehničar drumskog saobraćaja	79	43
37	Tehničar elektroenergetike (GTZ)	51	225
38	Tehničar elektronike (GTZ)	21	25
39	Tehničar finalne obrade drveta	25	-
40	Tehničar mehatronike (GTZ)	22	27
41	Tehničar PTT saobraćaja	31	17
42	Tehničar računarstva (GTZ)	60	114
43	Tehničar unutrašnjeg transporta	28	-
44	Tehničar za bezbjednost drumskog saobraćaja	90	71
45	Tehničar za logistiku i špediciju	26	-
46	Tehničar za obradu drveta-programer na CNC maš.	-	18
47	Tehničar željezničkog saobraćaja	22	-
48	Tekstilni tehničar - dizajner odjeće	-	44
49	Tekstilni tehničar (EU VET 3)	22	15
50	Tekstilni tehničar - modelar	32	-
51	Turistički tehničar (EU VET II)	58	30
52	Veterinarski tehničar (EU VET 1)	60	47
53	Zubni tehničar	30	26
	UKUPNO	3.186	2.232

Izvor: Evidencija Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona

Jačanju kompetencija radne snage za oblast metaloprerađivačke industrije doprinosi, od strane Schweißtechnische Lehranstalt Magdeburg – SLM (Njemačka) i Vlade Tuzlanskog kantona osnovan Institut za zavarivanje d.o.o. čija osnovna djelatnost podrazumijeva obuku, doobuku i atestaciju zavarivača sa svim potrebnim ispitivanjima po zahtjevima standarda EN 287-1, ISO 9606 sa izdavanjem međunarodnog sertifikata za polaznike (DVS ili TÜV).

Navedene aktivnosti se izvode u savremeno opremljenoj radionici (cca. 700 m²) sa 22 radna mjesta i posebnom prostorijom za brušenje. Pored navedenih kapaciteta, Institut raspolaže i savremeno opremljenom laboratorijom za potrebe ispitivanja zavarenih spojeva. Također, u saradnji sa Društvom za zavarivanje BiH, Društvom za unapređenje zavarivanja Srbije i Zavodom za zavarivanje Beograd organizuje se i kurs za internacionalne inženjere i internacionalne tehnologe za zavarivanje (IWE/IWT). Vlada Tuzlanskog kantona je izmjestila Institut u prostorije JU Mješovita srednja mašinska škola Tuzla čime je osigurana direktna praktična obuka učenika ove škole.

Na Kantonu postoje i ustanove za obrazovanje odraslih, a Zakon o obrazovanju odraslih Tuzlanskog kantona, pored Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju i Zakona o srednjem obrazovanju, osigurava preciznije i naprednije mogućnosti za prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i stručnu obuku u skladu sa specifičnim potrebama investitora i tržišta rada u Tuzlanskom kantonu.

„Inovativnim umom do pametnih škola“ ili skraćeno „Pametne škole“ naziv je 3,2 miliona KM vrijednog prekograničnog projekta Tuzlanskog kantona i Brodsko – posavske županije u Republici Hrvatskoj, koji se finansira iz INTERREG IPA CBC programa prekogranične saradnje Hrvatska – Bosna i Hercegovina – Crna Gora 2014-2020, a koji implementiraju Centar za razvoj i podršku (CRP) Tuzla, Vlada Tuzlanskog kantona, Brodsko–posavska županija, Zelena akcija Zagreb i Brodsko ekološko društvo Slavonski Brod. Glavne aktivnosti kojim će se projekat baviti u periodu od 27 mjeseci su investicije u energetske obnovu objekata 7 osnovnih i srednjih škola u projektnom području, koje na Tuzlanskom kantonu obuhvata OŠ „Ivan Goran Kovačić“ (Općina Gradačac), Drugu osnovnu školu Srebrenik (općina Srebrenik), OŠ Gornja Tuzla (Grad Tuzla), OŠ Sapna (općina Sapna), OŠ Omazići (Općina Banovići) i Mješovitu srednju školu Kladanj (Općina Kladanj); prekogranično takmičenje osnovnih i srednjih škola; prekogranično takmičenje učenika-pojedinaca osnovnih i srednjih škola; ljetni kamp mladih inovatora; dva „sajma inovacija“/“solarna festivala“; dva seminara za obuku energetske menadžera i organizaciju dva završna foruma s fokusom na okolišne, finansijske i poslovne koristi povećanja energetske efikasnosti u zgradarstvu.

10. Podrška poslovnom uspjehu investitora

Privrednim subjektima, postojećim i potencijalnim investitorima i organizacijama koje djeluju ili namjeravaju ostvariti poslovnu aktivnost na području Tuzlanskog kantona, savjetodavnu i drugu vrstu pomoći mogu pružiti brojni subjekti koji međusobno sarađuju i pružaju podršku u radu.

Ko Vam pruža podršku za Vaš poslovni uspjeh u Tuzlanskom kantonu?

- Vladine i nevladine institucije specijalizovane za podršku ekonomskom razvoju - ministarstva i organi uprave Tuzlanskog kantona (www.vladatk.gov.ba), Grad Tuzla i općine Tuzlanskog kantona, Razvojna agencija za sjeveroistočnu BiH - Udruženje za razvoj NERDA (www.nerda.ba), Centar za razvoj i podršku (www.crp.org.ba), Opšte udruženje samostalnih privrednika Tuzla (www.sptuzla.ba) i brojni drugi;
- Kantonalna privredna komora Tuzla (www.kpktz.ba);
- Obrtnička komora Tuzlanskog kantona (www.oktk.ba);
- Pravni subjekti specijalizovani za različite vrste savjetodavnih usluga (knjigovodstvene usluge, poslovno i pravno savjetovanje);
- Pravni subjekti specijalizirani za špeditorske i logističke usluge;
- Poslovne banke (lista banaka u BiH - <http://www.cbbh.ba/Content/Read/7>);
- Univerzitet u Tuzli (www.untz.ba) i dr.

Cilj poslovnog umrežavanja na području Tuzlanskog kantona je jačanje konkurentnosti, razvoj, unapređenje i poticanje domaće proizvodnje i izvoza, stvaranje pristupačnih metoda plasmana na regionalnom tržištu, povezivanje akademskih institucija i industrije, razvoj novih usluga i proizvoda, poticanje na korištenje pretpristupnih fondova uz promociju Evropske poduzetničke mreže i konkretnih učinaka članstva u EU.

Koju vrstu podrške možete dobiti?

- pronalaženje i kontaktiranje partnera, aktivnosti posredovanja između potencijalnih partnera,
- obavještanje o investicionim mogućnostima,
- otkrivanje konkretnih mogućnosti izvoza, prodajnih kanala i uslova ulaska na tržište,
- pružanje informacija o opštim vanjskotrgovinskim, odnosno specifičnim lokalnim tržištima,
- obavještanje o propisima koji se odnose na pojedine proizvode i komercijalne aktivnosti,
- izrada analiza o privrednim odnosima i o stanju na tržištu radne snage, kao i o tendencijama razvoja,
- pružanje pomoći pri registraciji privrednog subjekta,
- savjetodavne usluge vezane za poslovanje, poreze i zakonske propise, posredovanje u pronalasku stručnih saradnika,
- formiranje baze podataka o zainteresovanim privrednim organizacijama radi tačne procjene poslovnih potreba,
- otkrivanje mogućnosti saradnje na polju dobavljačkih aktivnosti,
- post-investiciona podrška investitorima (aftercare program) i druge aktivnosti podrške.

11. Okvir za investiranje u Tuzlanski kanton

11.1. Prava stranih investitora u Bosni i Hercegovini

Prava stranih investitora u Bosni i Hercegovini, u skladu sa Zakonom o politici direktnih stranih ulaganja u BiH su:

- strani investitori imaju ista prava i obveze kao i rezidenti Bosne i Hercegovine,
- strani investitori imaju pravo otvoriti račune kod bilo koje poslovne banke u domaćoj ili slobodno konvertibilnoj valuti,
- strani investitori će imati pravo slobodno upošljavati strane državljane iz inostranstva ukoliko nije određeno drugačije zakonima u Bosni i Hercegovini o radu i useljavanju,
- strani investitori su zaštićeni od nacionalizacije, eksproprijacije, rekvizicije i mjera s jednakim učinkom,
- strani investitori imaju ista vlasnička prava nad nekretninama kao bh. pravni subjekti,
- strani investitori imaju pravo vršiti transfer u inostranstvo, slobodno i bez odlaganja, u slobodno konvertibilnoj valuti, dobiti koja nastane kao rezultat njihovog investiranja u Bosni i Hercegovini.

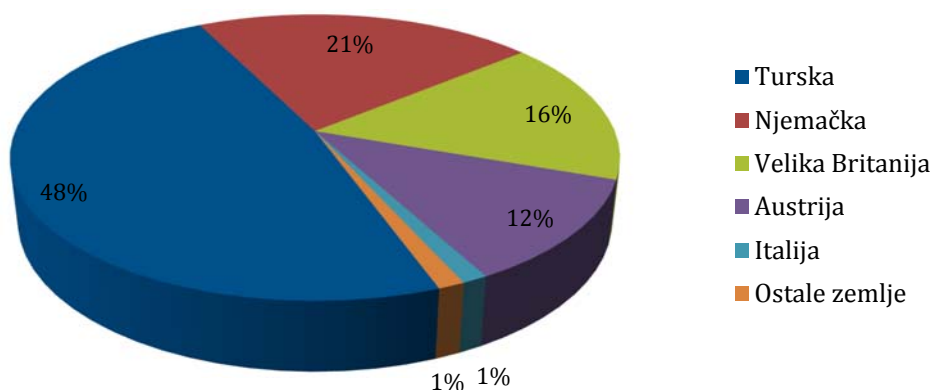
Zakon o politici direktnih stranih ulaganja u BiH možete pronaći na linku

http://www.fipa.gov.ba/publikacije_materijali/zakoni/default.aspx?id=317&langTag=bs-BA

11.2. Strani investitori u Tuzlanskom kantonu

U periodu 2014-2016. godina, brojni strani investitori su investirali na području Tuzlanskog kantona, a među njima se po broju preduzeća sa direktnim stranim ulaganjima ističe 5 zemalja.

Top 5 zemalja investitora u Tuzlanski kanton tokom perioda 2014 – 2016.

Izvor: Evidencija Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH

11.3. Javno-privatno partnerstvo na Tuzlanskom kantonu

U svrhu unapređenja postojećeg regulatornog okvira za projekte javno-privatnog partnerstva, privlačenja stranih i domaćih investitora i stvaranja osnove za veći zamah u oblasti značajnijih infrastrukturnih razvojnih projekata, Vlada Tuzlanskog kantona uspostavila je saradnju sa USAID-ovim Projektom jačanja institucija vlasti i procesa u Bosni i Hercegovini (SGIP) čiji su stručnjaci pružili stručnu i tehničku podršku interesornoj Radnoj grupi Vlade Tuzlanskog kantona izradila nacrt novog Zakona o javno-privatnom partnerstvu.

Glavni cilj u izradi novog Zakona o JPP Tuzlanskog kantona bio je pojednostavljenje Zakona i pripadajućih procedura za zaključivanje ugovora o JPP-u odnosno uspostavljanja javno-privatnog partnerstva na području Tuzlanskog kantona, tj. stvaranje boljih uslova i procedura za uspješnije ostvarivanje saradnje javnog i privatnog sektora na području Kantona, uz usklađivanje sa legislativom EU, kao i pravnim i razvojnim kontekstom u Bosni i Hercegovini. Organizirane su javne rasprave u lokalnim zajednicama Tuzlanskog kantona, čiji je osnovni cilj, pored prikupljanja prijedloga, sugestija i primjedbi na nacrt Zakona, bila i prezentacija jednog novog pristupa planiranju, pripremi i provedbi projekata javno-privatnog partnerstva. Vlada Tuzlanskog kantona je u razmotrila i usvojila Prijedlog Zakona o javno-privatnom partnerstvu, a do kraja 2017. godine se očekuje i njegovo razmatranje i usvajanje od strane Skupštine Tuzlanskog kantona.

Donošenje Zakona o javno-privatnom partnerstvu za Tuzlanski kanton znači osnovu za **snažniji zamah u realizaciji razvojnih projekata i doprinosa privrednom razvoju**. Za lokalne zajednice znači samostalnost u osmišljavanju i provedbi projekata JPP-a i način osiguranja sredstava za veće prioritetne infrastrukturno-razvojne projekte koji će poboljšati život stanovnika lokalne zajednice. Za svakog pojedinca i građanina Tuzlanskog kantona znači priliku da koristi veći broj, sadržajnije i kvalitetnije javne usluge u oblasti zdravstva, obrazovanja, sporta, komunalnih usluga i sl.

11.4. Pokretanje biznisa

Zakonodavstvo Federacije BiH koje se primjenjuje i na području Tuzlanskog kantona, a vezano za oblik osnivanja biznisa poznaje obrt – jednostavniji oblik organizacije i privredno društvo.

Obrt je samostalno i trajno obavljanje dopuštenih privrednih djelatnosti od strane fizičkih osoba sa svrhom postizanja dohotka koji se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu. Pogodan je oblik za bavljenje djelatnošću koja se odnosi na zanate, poljoprivredu, prevoz i dr.

Privredno društvo je pravno lice koje samostalno obavlja djelatnost proizvodnje i prodaje proizvoda i vršenja usluga na tržištu radi sticanja dobiti. Prema Zakonu o privrednim društvima Federacije BiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 81/15.) društvo može biti organizovano u jednom od četiri oblika.

Mogući oblici organizovanja privrednog društva

Oblik društva	Federacija BiH (Tuzlanski kanton)
Društvo s neograničenom solidarnom odgovornošću (d.n.o.)	Osniva se zaključivanjem ugovora između dvije ili više domaćih/stranih fizičkih osoba. Članovi odgovaraju neograničeno solidarno za obaveze preduzeća. Nije utvrđen minimum ili maksimum osnovnog kapitala.
Društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.)	Osniva se donošenjem akta o osnivanju ili ugovorom između jedne ili više domaćih/stranih fizičkih i/ili pravnih osoba s osnovnim kapitalom podijeljenim u ulege. Član društva s ograničenom odgovornošću odgovara za obaveze društva u visini njegovog uloga u istom. Minimum osnovnog kapitala iznosi 1.000 KM (cca. 511 EUR).
Komanditno društvo (k.d.)	Osniva se ugovorom između dvije ili više domaćih/stranih fizičkih osoba i/ili pravnih osoba. Najmanje jedan partner ima potpunu odgovornost (uključujući privatno vlasništvo) i najmanje jedan partner ima ograničenu odgovornost koja se ograničava vrijednošću njegovog udjela u tom preduzeću. Nije utvrđen minimum ili maksimum osnovnog kapitala.
Dioničko odnosno akcionarsko društvo (d.d./a.d.)	Pravno je društvo koje se osniva ugovorom jedne ili više domaćih/stranih fizičkih ili pravnih osoba – dioničara s početnim kapitalom podijeljenim u dionice. Otvoreno društvo je pravna osoba (banka, osiguravajuće društvo ili preduzeće) s minimumom osnovnog kapitala od 4.000.000 KM (cca. 2.000.000 EUR) i najmanje 40 dioničara čije su dionice emitirane putem javne ponude. Zatvoreno društvo je vrsta dioničkog društva čije se dionice izdaju među ograničenim brojem sudionika. Minimum osnovnog kapitala je 50.000 KM (cca. 25.000 EUR).

Razlike između obrta i društva sa ograničenom odgovornošću

	OBRT	D.O.O.
Temeljni kapital:	Nema	1.000 KM (cca. 511 EUR)
Troškovi osnivanja:	Cca. 250 KM (cca. 128 EUR)	Cca 1.000 KM (cca. 511 EUR)
Vrijeme potrebno za otvaranje/osnivanje:	Max. 15 dana	Max. 40 dana
Mjesto registracije:	Nadležni ured u Općini	Općinski sud – privredno odjeljenje
Odgovornost:	Imovinom obrta	Visinom temeljnog kapitala
Knjigovodstvo:	Jednostavno knjigovodstvo	Dvojno knjigovodstvo
Članstvo u komori:	Kantonalne obrtničke komore/ Obrtnička komora FBiH- obavezno	Privredna komora FBiH - dobrovoljno
Djelatnosti:	Sve djelatnosti su dopuštene uz posjedovanje odgovarajuće stručne spreme za vezane obrte i/ili povlaštenja za povlaštene obrte	Sve su dopuštene djelatnosti
Stopa poreza na dobit:	10%	10%
Zaposleni:	Nema ograničenja	Nema ograničenja
Plaćanje PDV-a 17%:	Naplaćeni račun	Izdani račun

Mala i srednja preduzeća u Federaciji BiH i Tuzlanskom kantonu

Srednje preduzeće	Fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 250 lica, čiji godišnji promet ne prelazi 40 miliona KM (cca. 20 miliona EUR) i/ili čiji godišnji bilans stanja ne prelazi 30 miliona KM (cca. 15 miliona EUR).
Malo preduzeće	Fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnji bilans stanja ne prelazi 4 miliona KM (cca. 2 miliona EUR).
Mikro preduzeće	Fizička i pravna lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnji bilans stanja ne prelazi 400.000 KM (cca. 200.000 EUR).

Najčešći oblik organizovanja privrednog društva za kojeg se odlučuju domaći i strani investitori jeste društvo sa ograničenom odgovornošću.

Registracija društva sa ograničenom odgovornošću na području Federacije BiH (Tuzlanskog kantona) prikazana u koracima

1. KORAK	Priprema i sastavljanje osnivačkog akta (notar)
2. KORAK	Uplata osnivačkog uloga
3. KORAK	Registracija kod nadležnog općinskog/osnovnog suda
4. KORAK	Izrada pečata
5. KORAK	Otvoravanje žiro računa u poslovnoj banci
6. KORAK	Prijavljivanje preduzeća i zaposlenih u poreznu upravu
7. KORAK	Izjava osnivača o ispunjavanju svih uslova za počinjanje aktivnosti (predaje se nadležnoj inspekcijskoj službi)

Za područje cijelog Tuzlanskog kantona poslove upisa u registre pravnih lica vrši:

Općinski sud u Tuzli

Odsjek registra za upis pravnih lica

Ul. Maršala Tita br. 137, 75000 Tuzla;

Telefon: + 387 35 307 221

E-mail: registar.tz@bih.net.ba;

Web stranica: <http://pravosudje.ba/vstv/faces/index.jsp?ins=32>

Detaljnije informacije o postupku registriranja privrednih subjekata sa učešćem stranog kapitala se mogu naći na sljedećim linkovima:

- Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine:
<http://mvteo.gov.ba/Default.aspx?pageIndex=1&langTag=bs-BA>
- Agencija za unapređenje stranih investicija (FIPA) - Relevantni zakoni:
http://www.fipa.gov.ba/publikacije_materijali/zakoni/default.aspx?id=317&langTag=bs-BA
- Agencija za unapređenje stranih investicija (FIPA) - Zakon o stranim ulaganjima:
http://www.fipa.gov.ba/publikacije_materijali/zakoni/default.aspx?id=307&langTag=bs-BA

11.5. Poreski sistem

Temeljne poreske kategorije u Bosni i Hercegovini, a time i u Tuzlanskom kantonu koje su od posebnog značaja za investitore odnose se na poreze i doprinose pri čemu je potrebno istaći da Bosna i Hercegovina ima jednu od najnižih stopa poreza na dobit od 10% u regiji i Evropi.

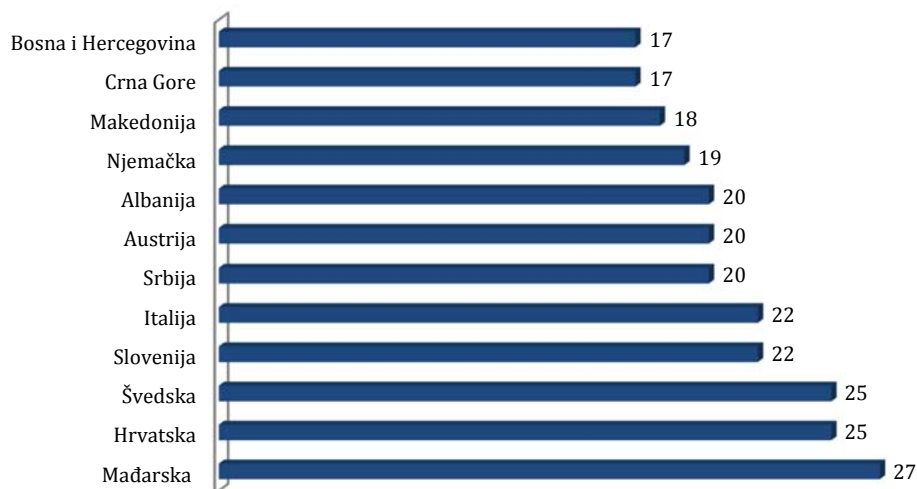
Temeljne poreske kategorije u Bosni i Hercegovini i Tuzlanskom kantonu

Vrste poreznih davanja	Iznos
Porez na dodanu vrijednost	17%
Porez na dobit	10%
Porez na dohodak	10%
Porez na imovinu	Ovisno o vrsti (nekretnina, pokretnina, naslijeđe itd.)
Doprinosi za socijalno osiguranje koje plaća poslodavac i zaposlenik	68%
Trošarine (posebna vrsta poreza koji se plaća na neke od proizvoda poput naftnih derivata, duhanskih proizvoda, bezalkoholnih pića, alkoholnih pića, piva, vina i kafe)	Ovisno o tarifnom razredu

Dobit prenesena iz inostranstva ne oporezuje se ako prethodno podliježe oporezivanju u inostranstvu. Prema važećim zakonima Bosne i Hercegovine, strani investitori imaju iste obaveze i povlastice kao i domaći i time je izbjegnuto dvostruko oporezivanje.

Procenat poreza na dodanu vrijednost prikazan za BiH i odabrane zemlje regiona i EU

Bosna i Hercegovina pored Crne Gore ima i najnižu stopu poreza na dodanu vrijednost (PDV) među zemljama u Evropi i regionu, koja iznosi 17%.

U Bosni i Hercegovini, time i Tuzlanskom kantonu, postoje poreske olakšice po osnovu PDV-a i poreza na dobit, a sve detaljnije informacije moguće je pronaći na web stranici Agencije za unapređenje stranih investicija (FIPA) linku <http://www.fipa.gov.ba/informacije/poslovanje/porezi/default.aspx?id=76&langTag=bs-BA>

11.6. Carinski sistem

Lista potpisanih regionalnih i bilateralnih trgovinskih ugovora Bosne i Hercegovine:

- Sporazum o izbjegavanju duplog oporezivanja (sa 40 zemalja),
- Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (6 zemalja) i ugovor o slobodnoj trgovini sa Turskom,
- Ugovor o pridruživanju i saradnji sa EU,
- Ugovor o promociji i recipročnoj zaštiti investitora (sa 40 zemalja).

Strani investitori su izuzeti od plaćanja carina i carinskih dažbina (osim za putnička motorna vozila i mašina za igru i zabavu). Detaljnije informacije se mogu pronaći na zvaničnom web portalu Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (www.mvteo.gov.ba) i Agencije za unapređenje stranih investicija u BiH FIPA (www.fipa.gov.ba).

12. Troškovi poslovanja u Tuzlanskom kantonu

12.1. Plate

Cijena koštanja rada na području BiH i Tuzlanskog kantona značajno je niža nego na području Jugoistočne Evrope i Evropske Unije. Odlični uslovi koje pruža Tuzlanski kanton u oblasti zdravstva i obrazovanja značajno doprinose konkurentnosti radne snage. Poticaji na različitim nivoima vlasti pružaju podršku investitorima u zapošljavanju pri čemu se ističe godišnji poziv Federalnog zavoda za zapošljavanje usmjeren na podršku zapošljavanju osoba različitih profila.

U Tuzlanskom kantonu doprinosi se obračunavaju na temelju bruto plate, koja iznosi okvirno 570 EUR.

a) Udio u doprinosima koji plaća zaposleni (ukupno 31% na bruto platu):

- 17% za penzijsko i invalidsko osiguranje,
- 12,5% za zdravstveno osiguranje,
- 1,5% za osiguranje u slučaju nezaposlenosti.

b) Udio u doprinosima koji plaća poslodavac (ukupno 10,50% na bruto platu):

- 6% za penzijsko i invalidsko osiguranje,
- 4% za zdravstveno osiguranje, i
- 0,50% za osiguranje u slučaju nezaposlenosti.

Bruto plata obuhvata neto platu zaposlenog, pomnoženu s utvrđenim koeficijentom, plus doprinosi iz plate.

Primjer obračuna plate radnika u Tuzlanskom kantonu

Neto plata	744 KM - 380 EUR
Bruto plata	okvirno 1.116 KM - 570 EUR
Ukupni trošak za poslodavca	okvirno 1.233 KM - 630 EUR

12.2. Nekretnine

Investitor koji namjerava da izgradi novi objekat ili da obnovi postojeći u pravilu mora pribaviti tri dozvole, a to su urbanistička saglasnost, odobrenje za građenje i odobrenje za upotrebu. Procedure pribavljanja sva tri dokumenta olakšane su u okviru regulatorne reforme koju je sprovela Vlada Tuzlanskog kantona uz podršku Međunarodne finansijske korporacije (IFC), članice grupacije Svjetske banke.

Koraci izdavanja odobrenja za građenje na području Tuzlanskog kantona

Vrsta dozvole/saglasnosti	Opis
Urbanistička saglasnost ili lokacijska informacija	Nakon pravosnažnosti urbanističke saglasnosti ili lokacijske informacije potrebno je, u roku od godinu dana, podnijeti zahtjev za izdavanje odobrenja za građenje i to istom organu koji je izdao urbanističku saglasnost, odnosno lokacijsku informaciju, dakle u većini slučajeva nadležnom općinskom organu.
Odobrenje za građenje	Uz zahtjev za izdavanje odobrenja za građenje potrebno je priložiti slijedeće: urbanističku saglasnost ili lokacijsku informaciju, dokaz o pravu građenja na predmetnoj lokaciji, tri primjerka glavnog projekta, pisani izvještaj o obavljenoj reviziji glavnog projekta, elaborate o istražnim radovima, ako su podaci iz njih korišteni u izradi glavnog projekta, dokaz o uplati administrativne takse i drugi prilozi određeni posebnim zakonima (vodna saglasnost, sanitarna saglasnost na projekat i lokaciju, potvrda o primjenjenim mjerama zaštite od požara i zaštite na radu u projektnoj dokumentaciji). Nadležni općinski organ, odnosno Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice Tuzlanskog kantona, će izdati odobrenje za građenje u roku od 20 dana od dana dostavljanja potpunog zahtjeva. Protiv rješenja o odobrenju za građenje nadležne općinske službe, stranka može izjaviti žalbu Ministarstvu u roku od 15 dana od dana prijema rješenja. Investitor je dužan prijaviti početak građenja organu koji je izdao odobrenje za građenje i nadležnoj inspekciji, najkasnije osam dana prije početka građenja.
Odobrenje za upotrebu	Izgrađena građevina smije se koristiti tek nakon što Ministarstvo, odnosno nadležna općinska služba izda odobrenje za upotrebu, na osnovu prethodno izvršenog tehničkog pregleda građevine od strane komisije za tehnički pregled.

Više informacija: Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice Tuzlanskog kantona (+387 35 369 428, minpuzo@tk.kim.ba)

12.3. Komunalne usluge

Na cijeloj teritoriji Tuzlanskog kantona je uspostavljena funkcionalna mreža opskrbe električnom energijom, plinom, vodom te drugim neophodnim energentima. O redovitosti besprijekorne opskrbe se brinu nadležne institucije koje su na usluzi građanima i privrednicima Tuzlanskog kantona.

Kvalitetna voda za piće iz slavina dostupna je u velikim količinama. Cijena snabdijevanja vodom je dosta niža od prosječne cijene na nivou Evrope, dok su troškovi energije i komunalni troškovi među najnižim u Evropi.

Određivanje cijena vode i kanalizacije u nadležnosti je lokalnih odnosno općinskih vlasti.

Cijene goriva u BiH su u prosjeku niže za 0,10 EUR/l nego u drugim zemljama Jugoistočne Evrope, odnosno u prosjeku niže za 0,15 EUR/l nego u zemljama Evropske Unije. Razlika u cijeni dizela kreće se oko 0,40 EUR/l u poređenju sa Evropskom Unijom. Maloprodajna cijena auto-gasa u Bosni i Hercegovini kreće se cca 1,00 KM (cca. 0,52 EUR) po litru.

Cijena električne energije znatno je niža nego u zemljama Evropske Unije i određena je tarifnom grupom, sezonom i višom/nižom dnevnom tarifom. Tarifni stavovi za kvalificirane (netarifne) kupce električne energije (kupac priključen na 110 kV i 35 kV mrežu) i cijene električne energije koju JP Elektroprivreda BiH ima obavezu po osnovu javnog snabdjevača je data u prikazu.

Tarifni stavovi za kvalifikovane (netarifne) kupce električne energije

Kategorije kupca		Mjerno mjesto	Obračunska snaga	Aktivna energija		Prekomjerno preuzeta reaktivna energija
				VT	MT	
		KM	KM/kW/mjesec	pf/kWh		pf/kvarh
Visoki napon	Kupci na 110 KV	20,00	15,68	9,94	4,97	1,09
Srednji napon	Kupci na 35 KV	20,00	16,68	9,56	4,78	2,14

Odluku o cijeni usluge snabdijevanja od javnog snabdjevača JP Elektroprivreda BiH donijela je Federalna regulatorna agencija za električnu energiju (FERK) i primjenjuje se od 1. januara 2013. godine.

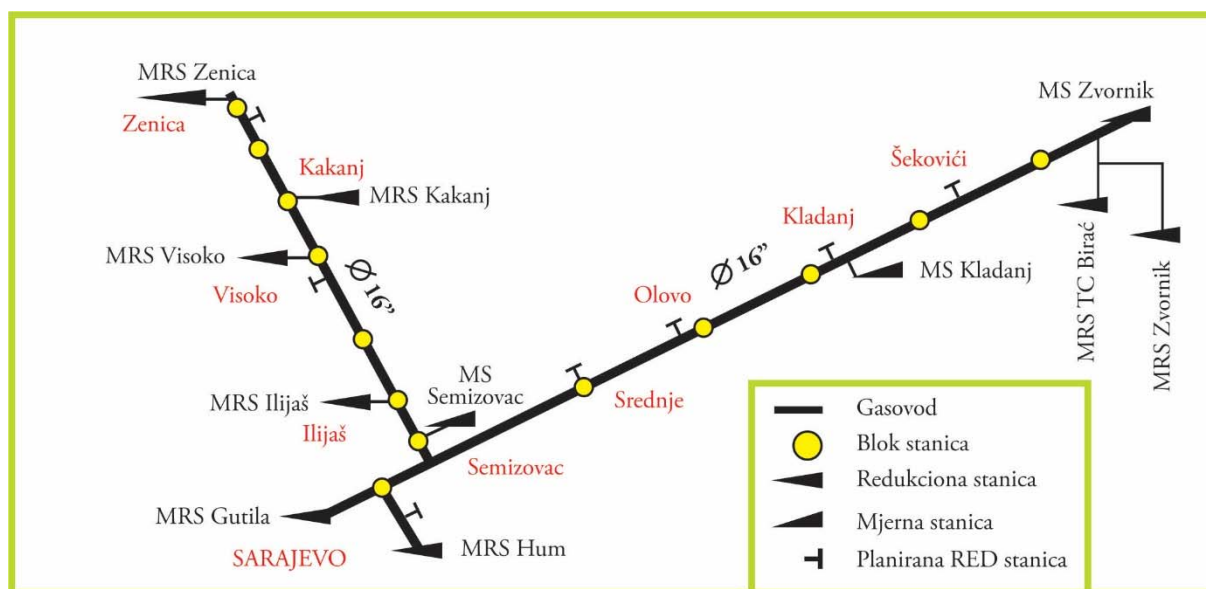
Snabdjevanje prirodnim gasom

Privredno društvo za proizvodnju i transport gasa BH-GAS ima za zadatak da obezbijedi pouzdano i kontinuirano snabdijevanje potrošača prirodnim gasom i da stalnim unapređenjem poslovanja učini prirodni gas što atraktivnijim na energetsom tržištu Bosne i Hercegovine. BH-Gas upravlja dužinom gasovoda od 135 km. Cijena prirodnog gasa za industrijske potrošače iznosi 17,44 EUR/GJ, 0,5916 EUR/S m³.

Transportni sistem prirodnog gasa u BiH ima sljedeće glavne karakteristike:

- dužina gasovoda 191 km,
- prečnik gasovoda 406,4 mm,
- projektovani pritisak 50 bara,
- projektovani kapacitet 1 milijarda m³/godišnje.

Shema transportnog sistema gasa Bosne i Hercegovine

13. Investicione mogućnosti na području Tuzlanskog kantona – profili projekata

Pored niza investicionih mogućnosti u različitim privrednim sektorima Tuzlanskog kantona koje su prezentirane u tekstu Vodiča, u nastavku su prezentirani profili tri konkretna projekta investicionih mogućnosti na području Tuzlanskog kantona, te dvije prilike za ulaganje u privredni sektor Tuzlanskog kantona.

Investicione mogućnosti na području Tuzlanskog Kantona – profil projekta

Naziv projekta	Međunarodni aerodrom Tuzla (MAT) - Regionalni CARGO Centar sa Airparkom
Lokacija	Gornje Dubrave, Tuzla, Tuzlanski kanton
Kratki opis lokacije	Međunarodni aerodrom Tuzla, G.Dubrave bb, 75270 Živinice Bosna i Hercegovina. MAT je smješten u sjeveroistočnom dijelu Bosne i Hercegovine. Geografske koordinate i ostali relevantni podaci su: Koordinate MAT-a 442731.16 N 0184329.22 E Pravac i udaljenost od grada 11 km BRG 170s od grada Tuzla Nadmorska visina i referentna temperatura 239 M / 23°C (JUL - AVG)
Kratki opis projekta	Na osnovu ranije urađenih studija koje su pokazale opravdanost projekta, raspoloživih resursa, preporuka potencijalnih investitora te činjenice o velikoj ekspanziji avio- prevoza tereta, Vlada Tuzlanskog kantona se odlučila za razvoj MAT-a kao regionalnog CARGO Centra sa Air parkom i bescarinskom zonom, uz normalno odvijanje putničkog saobraćaja (Vlada i Skupština proglasile ovaj projekat od strateškog interesa za TK). U okviru projekta planirano je investiranje kroz formu javno-privatnog partnerstva u uspostavi CARGO centra na MAT i uvećanje profita postojećeg aerodromskog preduzeća, razvoj regije, nova zapošljavanja. U proteklom periodu realiziran je niz pripremnih aktivnosti koje su poduzete prije početka realizacije projekta (nova sistematizacija radnih mjesta i osposobljen menadžment za realizaciju projekta; izvršeno certificiranje kadra za upravljanje Aerodromom; Aerodrom posjeduje pistu, rulne staze, tri odvojene platforme, navigacijska sredstva, opremu za prihvata i otpremu tereta i vlastite skladišne prostore; osposobljena vatrogasna i protivpožarna služba za veću kategoriju; urađen dodatni parking za vozila (asfaltiran); počele sa radom taksi služba i rent-a-car; osposobljen i stavljen u funkciju restoran sa uslugama za putnike i osoblje; urađen novi prilazni put Aerodromu i prekategoriisan iz lokalnog u magistralni put drugog reda). Aktivnosti na realizaciji projekta: • izgradnja CARGO centra, • izgradnja Air parka, • proširivanje piste Aerodroma, • izgradnja biznis i logističkog centra sa skladišnim halama, • jačanje rada turističke agencije MAT-a.
Procijenjena vrijednost projekta	62.585.600 KM - 32.000.000 EUR
Trenutni status projekta	Za potrebe projekta urađena je feasibility studija projekta, kao i profil na bosanskom i engleskom jeziku. Projekat je ušao u Katalog projekata na investicijskim konferencijama iz oblasti infrastrukture. Projekat se trenutno nalazi u fazi pronalaska strateškog partnera za realizaciju ostalih aktivnosti, koje se prije svega odnose na ulaganja na rekonstrukciji skladišnih prostora, nabavku opreme i uređaja za utovar, istovar i skladištenje robe, opremanje skladišnih prostora, rekonstrukciju piste, rulnih staza i platformi i izradu biznis i logističkog centra sa skladišnim halama.
Poslovna mogućnost	Brownfield investicija
Kontakt	Mensud Brčanić, Rukovodilac sektora saobraćaja i tehnike Telefon: +387 35 814 605 Fax: +387 35 745 750 E-mail: opcentar@bih.net.ba Web stranica: www.tuzla-airport.ba

Investicione mogućnosti na području Tuzlanskog Kantona – profil projekta

Naziv projekta	Autocesta Orašje-Tuzla-Žepče
Lokacija	Autocesta Orašje-Tuzla prolazi kroz područje općina: Orašje, Brčko, Čelić, Srebrenik i Tuzla, odnosno kroz dva kantona, Posavski i Tuzlanski kanton, i Brčko distrikt Bosne i Hercegovine. Autocesta Tuzla-Žepče-priključak na koridor Vc prolazi kroz općine Tuzla, Lukavac, Banovići, Zavidovići i Žepče.
Kratki opis lokacije	Autocesta Orašje - Tuzla sastoji od 5 lot-ova. Prvi lot počinje na Međunarodnom graničnom prijelazu sa Republikom Hrvatskom, odnosno na mostu preko rijeke Save, dok lot 5 završava ispred napuštenog površinskog kopa „Šićki Brod“, potom slijedi petlja Mihatovići, gdje i završava autocesta Orašje-Tuzla. Autocesta Tuzla-Žepče-priključak na koridor Vc počinje iza petlje Mihatovići, dalje nastavlja kroz Lukavac, prolazi oko jezera Modrac i kroz dolinu rijeke Turije, prelazi na općinu Banovići, gdje preko područja naselja Seone i Krivaje ulazi u općinu Zavidovići, dolinom rijeke Svinjašnice proteže se do rijeke Krivaje i rijeke Bosne, gdje ulazi u općinu Žepče gdje se veže interregionalnim čvorištem na koridor Vc.
Kratki opis projekta	Projekat autoceste Orašje-Tuzla-Žepče podijeljen je na dva dijela: 1. Autocesta Orašje-Tuzla u dužini od 61,02 km; 2. Autocesta Tuzla-Žepče-priključak na koridor Vc u dužini od 52,13 km.
Procijenjena vrijednost projekta	1. Autocesta Orašje-Tuzla - cca. 815 miliona KM (cca. 416 miliona EUR); 2. Autocesta Tuzla-Žepče-priključak na koridor Vc – trenutno u izradi Idejni projekat, nakon kojeg će se moći procijeniti vrijednost projekta.
Trenutni status projekta	Izrada investiciono - tehničke dokumentacije za dio autoceste Orašje-Tuzla-Žepče podjeljena je na dva dijela: 1. Orašje-Tuzla: 61,02 km; 2. Tuzla-Žepče: 52,13 km. Za autocestu Orašje -Tuzla urađeni su: - Idejni projekti za pet LOT-ova, na koje je podijeljena autocesta Orašje-Tuzla: - LOT 1 – Orašje-Brčko 16,19 km; - LOT 2 – Brčko-Maoča 14,11 km; - LOT 3 – Maoča-Majevica 10,71 km; - LOT 4 – Majevica-Čanići 12,54 km; - LOT 5 – Čanići-Tuzla 7,47 km. - Studija uticaja na okolinu; - Studija izvodljivosti; - Za lotove 1,3,4,5 izdata je Okolinska dozvola; - Za lot 2 preko Ministarstva prometa i komunikacija tražena je izmjena prostornog plana Brčko distrikta, te istim dostavljena tražena dokumentacija; - Trenutno je u pripremi tenderska dokumentacija za objavu i pokretanje tenderskog postupka Analize idejnog i izrade glavnog projekta autoceste Tuzla-Orašje. Za autocestu Tuzla-Žepče urađeno je: Projektant je do sada završio sljedeće faze investiciono-tehničke dokumentacije autoceste Tuzla-Žepče-priključak na koridor Vc: - Tehničku studiju; - Idejna rješenja; - Vrednovanje idejnih rješenja i multikriterijalna analiza; - Izrada prethodne studije izvodljivosti; - Nakon odabira najpovoljnije varijante Projektant je dostavio prijedloge koji su upućeni Općinama kroz koje prolazi autocesta na saglasnost; - Od Općina Tuzla, Lukavac, Banovići i Zavidovići dobijeno je pozitivno mišljenje, gdje su stvoreni uslovi za početak istražnih radova i izradu idejnog projekta na prvih 32 km trase. Za ovaj dio trase do sada je završeno oko 60% Idejnog projekta; - U toku je izrada arhitektonskog projekta objekata na autocesti, saobraćajne opreme i signalizacije, instalacija i tunela.
Poslovna mogućnost	Greenfield investicija
Kontakt	JP Autoceste FBiH d.o.o. Mostar Sjedište u Mostaru: Braće Fejića bb, 88000 Mostar, BiH Tel: + 387 36 512 300, fax: + 387 36 512 301 Operativni ured u Sarajevu: Dubrovačka 6, 71000 Sarajevo, BiH Tel: + 387 33 277 900, fax: + 387 33 277 901 E-mail: info@jpautoceste.ba, web stranica: www.jpautoceste.ba Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja Tuzlanskog kantona (posrednik u kontaktu) Nenad Lukanović Adresa: Fra Grge Martića 8, 75000 Tuzla, BiH; Tel: +387 369 393 E-mail: mintts@tk.kim.ba, web stranica: www.vladatk.gov.ba,

Investicione mogućnosti na području Tuzlanskog Kantona – profil projekta

Naziv projekta	Izgradnja i rekonstrukcija prostornih kapaciteta za potrebe Kampusa Univerziteta u Tuzli
Lokacija	Tuzlanski kanton, Tuzla, istočni dio grada Tuzle
Kratki opis lokacije	Zona društvene javne infrastrukture – zona namijenjena društvenim djelatnostima (obrazovanje) u ukupnoj površini od 403.986 m ² koja se nalazi u istočnom dijelu grada Tuzle.
Kratki opis projekta	Univerzitet u Tuzli je osnovan 1976. godine. Danas, Univerzitet izvodi nastavno-naučni proces na 13 fakulteta: Akademija dramskih umjetnosti, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Ekonomski fakultet, Elektrotehnički fakultet, Fakultet za tjelesni odgoj i sport, Farmaceutski fakultet, Filozofski fakultet, Mašinski fakultet, Medicinski fakultet, Pravni fakultet, Prirodno matematički fakultet, Rudarsko-geološko-građevinski fakultet i Tehnološki fakultet. U 2016. godini je upisano blizu 10.000 studenata na Univerzitet u Tuzli. Za potrebe smještaja studenata i zadovoljenja standarda utemeljenih Odlukom o standardima i normativima za oblast visokog obrazovanja u FBiH, Univerzitet u Tuzli treba izgraditi najmanje 75.000 m² prostora te rekonstruirati, adaptirati i prilagoditi potrebama studenata 15.000 m² postojećeg prostora. Izgradnja prostora se odvija kroz izgradnju novih i adaptaciju postojećih zgrada u kampusu bivše kasarne Husein Kapetan Gradašević. Potrebno je izvršiti dogradnju i adaptaciju postojećih zgrada čime bi se zadovoljile potrebe Univerziteta za prostornim kapacitetima, a Projektom su obuhvaćeni radovi na rekonstrukciji postojećih objekata i toplifikacija šest objekata. Idejno urbanističko rješenje kompletnog Kampusa predviđa izgradnju oko 242.200 m² korisnog prostora za sve fakultete koji bi trebali biti izgrađeni, te izgradnju pratećih sadržaja.
Procijenjena vrijednost projekta	4.274.467 KM (2.185.534 EUR) za rekonstrukciju 3 postojeća objekta i toplifikaciju šest objekata – I faza. Ukupna vrijednost projekta izgradnje novih i rekonstrukcije postojećih objekata za potrebe Univerziteta u Tuzli: 150.000.000 KM (76.694.959 EUR).
Trenutni status projekta	• Univerzitet upisan sa pravom raspolaganja na zemljištu Kampusa u dijelu 1/1 • Namjena: izgradnja Univerzitetskog kampusa sa svim pratećim sadržajima • Izdata Urbanistička saglasnost • Toplifikacija predviđena za 6 (šest) objekata koji se planiraju rekonstruisati u I fazi izgradnje Kampusa
Poslovna mogućnost	Brownfield investicija
Kontakt	Rektorat Univerziteta u Tuzli Tel: + 387 35 300 500 Fax: + 387 35 300 547 E-mail: rektorat@untz.ba, web stranica: www.untz.ba

Investicione mogućnosti na području Tuzlanskog Kantona - profil kompanije

Naziv preduzeća	Preduzeće drvne industrije Konjuh d.d. Živinice
Lokacija	Tuzlanski kanton, Živinice, centar općine Živinice
Kratki opis lokacije	Zemljište i preduzeće se nalazi u centru općine Živinice, koja je magistralnim putevima povezana sa transportnim koridorima prema Centralnoj Evropi, Turskoj i Bliskom Istoku
Kratki opis	Jedno od najstarijih i najvećih preduzeća osnovano još 1885. godine za vrijeme Austro-Ugarske monarhije. Preduzeće je privatizovano 2000. godine i u 100% je privatnom vlasništvu. Konjuh d.d. Živinice se prostire na zemljištu ukupne površine 174.164 m². Predstavlja respektabilan brend poznat na domaćem i inostranom tržištu, koji ima razvijene nabavne i distributivne kanale, te postojeću bazu kupaca. Kapaciteti proizvodnje: • Prorez 47.000 m³ bukve godišnje • Krojačnica 10.000 m³ suhih bukovih elemenata • Parkirnica 100.000 m² bukovog parketa • Sušara 800 m³/ciklus • Stovarište trupaca kapacitet 5.000-6.000 m³ • Kapacitet proizvodnje ljuštenog furnira 8.000 m³ godišnje • Proizvodnja otpresaka 2.000.000 kom/godišnje • Proizvodnja savijenog namještaja 50.000 kom/godišnje • Kapacitet proizvodnje stolova 100.000 – 200.000 kom/god • Stolice 150.000 – 300.000 kom/god
Procijenjena vrijednost	50 miliona KM (cca. 25 miliona EUR)
Trenutni status	Trenutno se provodi stečajni postupak.
Kontakt	Konju d.d. Živinice Prva ulica 57, 75270 Živinice, Bosna i Hercegovina Stečajni upravnik, Hajrudin Kunalić, dipl.ecc Tel: +387 61 421 074 E-mail: hajrudin.kunalic@gmail.com, web stranica: www.konjuh.ba

Investicione mogućnosti na području Tuzlanskog Kantona - profil kompanije

Naziv preduzeća	Hotel "Muška voda" Kladanj
Lokacija	Tuzlanski kanton, Kladanj
Kratki opis lokacije	Hotel „Muška voda“ udaljen je od općine Kladanj 12 km uzvodno uz rijeku Drinjaču i smješten je u dolini Konjuh planine na nadmorskoj visini od 750 m2. U neposrednoj blizini na 650m nadmorske visine nalazi se šumsko jezero „Gorsko oko“.
Kratki opis	Od 1968. godine sprovode se brojne naučne analize, koje potvrđuju višestruku ljekovitost kladanjske mineralne vode koju je u XVII. stoljeću znameniti turski putopisac Evlija Čelebija nazvao „Izvorom mladosti“ ili „Muškom vodom“. Hotel „Muška voda“ udaljen je od Kladnja 12 km uzvodno uz rijeku Drinjaču i smješten je u dolini Konjuh planine na nadmorskoj visini od 750 m2, što mu s pravom daje epitet vazdušne banje. Cijeli kompleks je površine 76.678 km2, od čega je oko 34.000 m² obraslog zdravom četinarskom šumom. Osnovni objekat izgrađen je 1969. godine, a dogradnje su izvršene 1985. godine kada su izgrađena tri apartmana-bungalova sa 36 ležaja i 1990. godine kada je dograđen novi dio sa 48 ležaja. Hotel Muška voda je površine 2.307 m2, a bungalovi su pojedinačne površine 82 m2. U okviru kompleksa se nalazi fudbalski teren, igralište za odbojku i košarku i zabavni park za djecu. Hotel ima restoran sa 140 sjedišta i 80 sjedišta na terasi, kuhinju, sporedne prostorije, bar, teretanu, vlastitu kotlovnicu za ugaj, vlastiti vodovod, telefon i trafo stanicu. Vlada Tuzlanskog kantona sprovela je niz aktivnosti na uređenju putne infrastrukture, te dovoda električne energije. Vlada Tuzlanskog kantona je vlasnik 67% kapitala.
Procijenjena vrijednost	Okvirno 2,9 miliona KM (cca. 1,5 miliona EUR)
Trenutni status	Trenutno se provodi stečajni postupak.
Kontakt	Hotel "Muška voda" Kladanj Šahzudin Halilović, direktor Tel: +387 62 935 194

Kontakt podaci relevantnih institucija i organizacija od važnosti za investitore

Vlada Tuzlanskog kantona

Adresa: Rudarska 65, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 280 711 (Centrala)
Tel: +387 35 369 303 (Ured Premijera)
Fax: +387 35 369 306
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: vlada@tk.kim.ba

Ministarstva Tuzlanskog kantona

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Adresa: Turalibegova bb, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 255 543
Web stranica: www.mup.tk.ba
E-mail: portparol@mup.tk.ba

Ministarstvo finansija

Adresa: Turalibegova 40, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 367
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minfintk@bih.net.ba

Ministarstvo razvoja i poduzetništva

Adresa: Rudarska 65, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 352
Web stranica: mrp.tk.gov.ba
E-mail: minrp@tk.kim.ba

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Adresa: Rudarska 57, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 421
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minpvs@tk.kim.ba

Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okolice

Adresa: Rudarska 65, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 428
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minpuzo@tk.kim.ba

Ministarstvo trgovine, turizma i saobraćaja

Adresa: Mije Keroševića 20., 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 393
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minmts@tk.kim.ba

Ministarstvo pravosuđa i uprave

Adresa: Džafer mahala 51, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 375
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minpu@tk.kim.ba

Ministarstvo za boračka pitanja

Adresa: Rudarska 65, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 401/402
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minbp@tk.kim.ba

Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva

Adresa: Rudarska 57, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 327
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minier@tk.kim.ba

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta

Adresa: Muhameda Hevaija Uskufija 1, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 281 296
Web stranica: www.monkstk.ba
E-mail: monks@tk.kim.ba

Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povrata

Adresa: Fra Grge Martića 8, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 335
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minrspb@tk.kim.ba

Ministarstvo zdravstva

Adresa: Rudarska 72, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 419
Web stranica: www.vladatk.gov.ba
E-mail: minzdr@tk.kim.ba

Druge relevantne institucije i organizacije

Kantonalna privredna komora Tuzla

Adresa: Trg slobode bb, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 258 260
Fax: +387 35 258 271
Web stranica: www.kpktz.ba, E-mail: komora@kpktz.ba

Obrtnička komora Tuzlanskog kantona

Adresa: TC PASAŽ, Turalibegova bb (objekat br.15), 75000 Tuzla, BiH
Tel/fax: +387 35 270 065
Web stranica: www.oktk.ba
E-mail: obrtnicka.komora.tk@gmail.com

Turistička zajednica Tuzlanskog kantona

Adresa: Ul. Muftije ef. Kurta br.1, 75000 Tuzla, BiH
Tel/fax: +387 35 270 065
Web stranica: www.tourism-tk.ba

Turistički info centar

Adresa: Soni trg bb, 75000 Tuzla, BiH
Tel/fax: +387 35 257 449
E-mail: turisticka.zajednica@bih.net.ba

Udruženje za razvoj NERDA

Adresa: M. i Ž. Crnogorčevića br. 5, 75000 Tuzla, BiH
Tel: +387 35 369 900
Fax: +387 35 369 903
Web stranica: www.nerda.ba, E-mail: nerda@nerda.ba

Nadležne službe za oblast razvoja, poduzetništva i obrta Grada i općina Tuzlanskog kantona

Grad Tuzla

Služba za razvoj, poduzetništvo i društvene djelatnosti
Adresa: ZAVNOBIH-a br.11, 75000 Tuzla, BiH
Kontakt osoba: Vedran Lakić
Tel: + 387 35 307 380
Web stranica: www.tuzla.ba
E-mail: vedranl@tuzla.ba

Općina Banovići

Služba za planiranje, razvoj i poduzetništvo
Adresa: Ul. Alije Dostovića br.1, 75290 Banovići, BiH
Kontakt osoba: Amir Mrkonjić
Tel: + 387 35 743 409
Web stranica: www.opcina-banovici.com.ba
E-mail: info@opcina-banovici.com.ba

Općina Čelić

Služba za privredu, promet i razvoj
Adresa: Alije Izetbegovića 60-II, 75246 Čelić, BiH
Kontakt osoba: Arif Salkić
Tel: + 387 35 668 654
Web stranica: www.celic.com.ba
E-mail: opcelic@gmail.com

Općina Doboј Istok

Služba za finansije i poduzetništvo
Adresa: Klokotnica bb, 74207 Doboј Istok, BiH
Kontakt osoba: Alirizah Mujkić
Tel: + 387 35 722 390
Web stranica: www.opcinadobojistok.ba
E-mail: sluzba.finansije@opcinadobojistok.ba

Općina Gračanica

Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije
Adresa: Mulamustafe Bašeskije br. 1, 75320 Gračanica, BiH
Kontakt osoba: Zijad Dedić
Tel: + 387 35 700 803
Web stranica: www.opcina-gracanica.ba
E-mail: z.dedic@opcina-gracanica.ba

Općina Gradačac

Služba za privredu, budžet i finansije
Adresa: H.K. Gradaševića br. 54, 76250 Gradačac, BiH
Kontakt osoba: Mustafa Sakić
Tel: + 387 35 369 750
Web stranica: www.gradacac.ba
E-mail: mustafa.sakic@gradacac.ba

Općina Kalesija

Služba za privredu i budžet
Adresa: Ul. Patriotske lige bb, 75260 Kalesija, BiH
Kontakt osoba: Abdulah Gutić
Tel: + 387 35 367 725
Web stranica: www.kalesija.ba E-mail: opcina@kalesija.ba

Općina Kladanj

Služba za finansije, poduzetništvo i lokalni ekonomski razvoj
Adresa: Ul. Kladanjske brigade br. 2, 75280 Kladanj, BiH
Kontakt osoba: Dženad Selimbašić
Tel: + 387 35 628 483
Web stranica: www.kladanj.ba
E-mail: opcinakl@bih.net.ba; dzenad.selimbasic@kladanj.ba

Općina Lukavac

Služba za opću upravu, privredu i društvene djelatnosti
Adresa: Trg slobode br. 1, 75300 Lukavac, BiH
Kontakt osoba: Esad Suljić
Tel: + 387 35 553 473
Web stranica: www.lukavac.ba
E-mail: sluzba-oupdd@lukavac.ba

Općina Sapna

Služba za privredu, budžet i finansije
Adresa: 206. Viteške brigade bb, 75411 Sapna, BiH
Kontakt osoba: Nusret Hamidović
Tel: + 387 35 599 530
Web stranica: www.opcinasapna.ba
E-mail: o.sapna@opcinasapna.ba; o.sapna@bih.net.ba

Općina Srebrenik

Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i investicije
Adresa: Ulica Radnička bb, 75350 Srebrenik, BiH
Kontakt osoba: Nusret Šerifović
Tel: + 387 35 369 156
Web stranica: www.srebrenik.ba E-mail: opc.sreb@bih.net.ba

Općina Teočak

Služba za privredu, finansije, prostorno uređenje i civilnu zaštitu
Adresa: Centar bb, 75414 Teočak, BiH
Kontakt osoba: Amir Šabačkić
Tel: + 387 35 755 886
Web stranica: www.opcinateocak.com
E-mail: oteocak@bih.net.ba

Općina Živinice

Služba za lokalni ekonomski razvoj
Adresa: Alije Izetbegovića br. 28, 75270 Živinice, BiH
Kontakt osoba: Fahrudin Fehrić
Tel: + 387 35 743 340
Web stranica: www.opcinazivinice.ba
E-mail: fahrudin.fehric@opcinazivinice.org

Naslov izdanja: Investirajte u Tuzlanski kanton – Vodič za investitore Tuzlanskog kantona – drugo izdanje
Izdavač: Ured Premijera Tuzlanskog kantona, Ministarstvo razvoja i poduzetništva Tuzlanskog kantona
Za izdavača: Bego Gutić, premijer Tuzlanskog kantona
Osman Puškar, ministar razvoja i poduzetništva
Godina izdanja: 2017.
Štampa: Company-Dis d.o.o. Tuzla
Za štampariju: Denis Šipraga
Tiraž: 200 primjeraka

Izrada Vodiča za investitore Tuzlanskog kantona koordinirana je od strane Ministarstva razvoja i poduzetništva Tuzlanskog kantona, dok su podaci korišteni u Vodiču dostavljeni od strane ministarstava i organa uprave Tuzlanskog kantona, te Grada Tuzla i općina Tuzlanskog kantona.

Fotografije Tuzlanskog kantona korištene u vodiču su © Ahmet Bajrić - Blicko.

